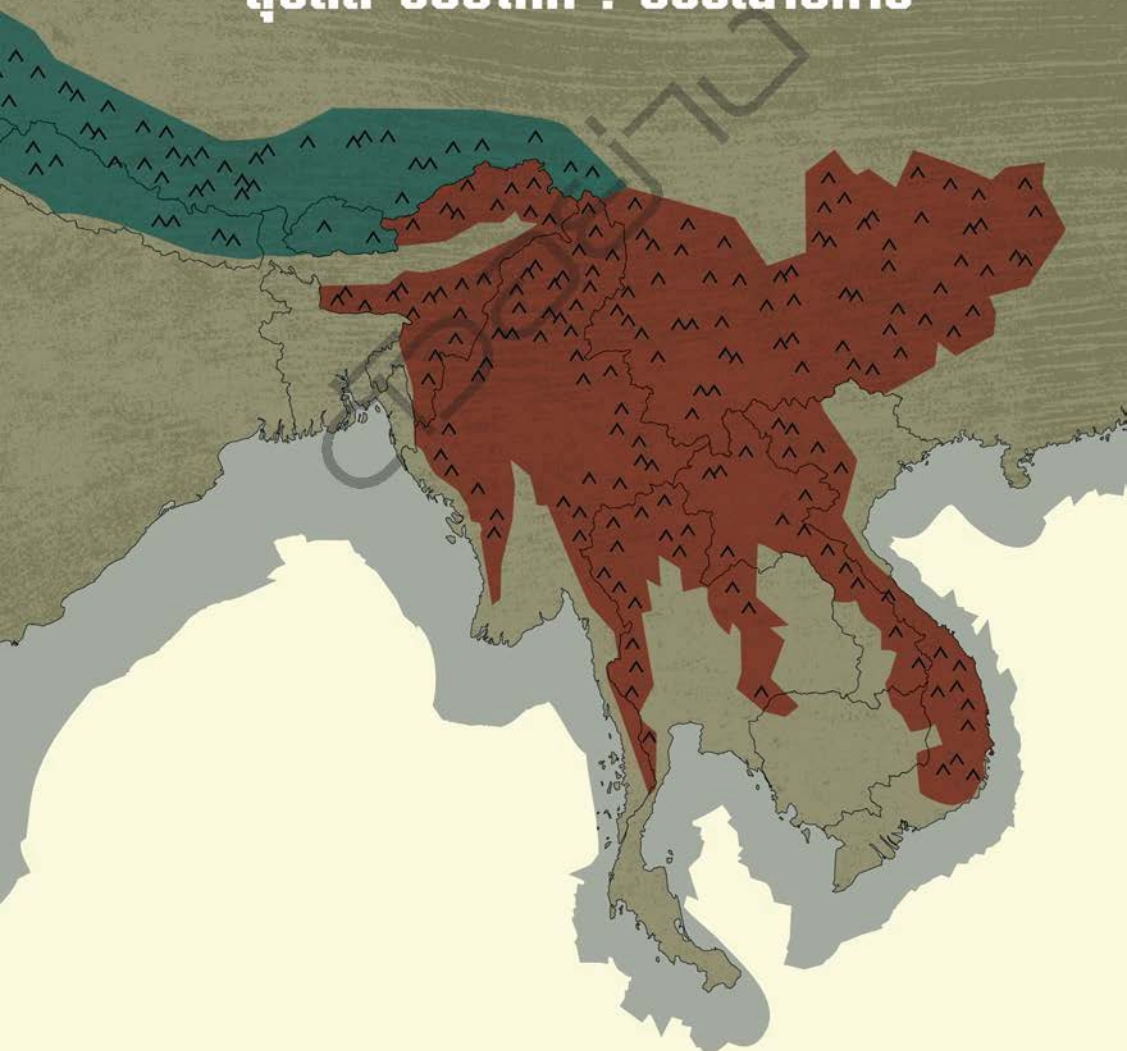

ฉบับพิเศษ
ศิลปวัฒนธรรม

รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ

โซเม็ย, ไท-ไต ใน "นิธิ เอียวศรีวงศ์"

สุจิตต์ วงษ์เทศ : บรรณาธิการ

รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ ไซเมีย, ไท-โต ใน “นิธิ เอียวศรีวงศ์”

• สู่จิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ

พิมพ์ครั้งแรก: มกราคม 2568

ราคา 455 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

นิธิ เอียวศรีวงศ์.

รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ

ไซเมีย, ไท-โต ใน “นิธิ เอียวศรีวงศ์”.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 416 หน้า.

1. เอเชีย-ประวัติศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

950

ISBN 978-974-02-1926-2

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาค, สุพจน์ แจ่มเร็ว, รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐไสภา
- บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุอาธรรม
- บรรณาธิการบริหาร : ปารณีย์เกียรติ ดีโรจนานิช
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ปิยะวัฒน์ สีแดงสุก
- บรรณาธิการเล่ม : บรรณรต แสงทอง
- พิสูจน์อักษร : ชิตติช่วง ระวิน, ปารดา เทศนา
- กราฟิกดีไซน์ : อรอนงค์ อินทรอุดม
- ศิลปกรรม-ออกแบบปก : สิริรัตน นวลนุ่ม
- ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ธัญลักษณ์ ทองสุข, ณัฏฐา เชื้อวกล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล
ประธานาธิบดี 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประธานาธิบดี 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน)

12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประธานาธิบดี 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.
12 Tethsatanrueman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak,
Bangkok 10900 Thailand

f matichonbook @matichonbook

o @matichonbook X @matichonbooks S matichonbook

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ
ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATCHON PREMIUM PRINT
บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

รับผลิตสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424

email: print.matichon@gmail.com

f Matichon Premium Print

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์
เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ หน้าเล่มกลับหัว
กรุณาติดต่อทันที email: matichonbooksales@gmail.com
หรือ inbox: f matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

คำบอกกล่าว

สุจิตต์ วงษ์เทศ

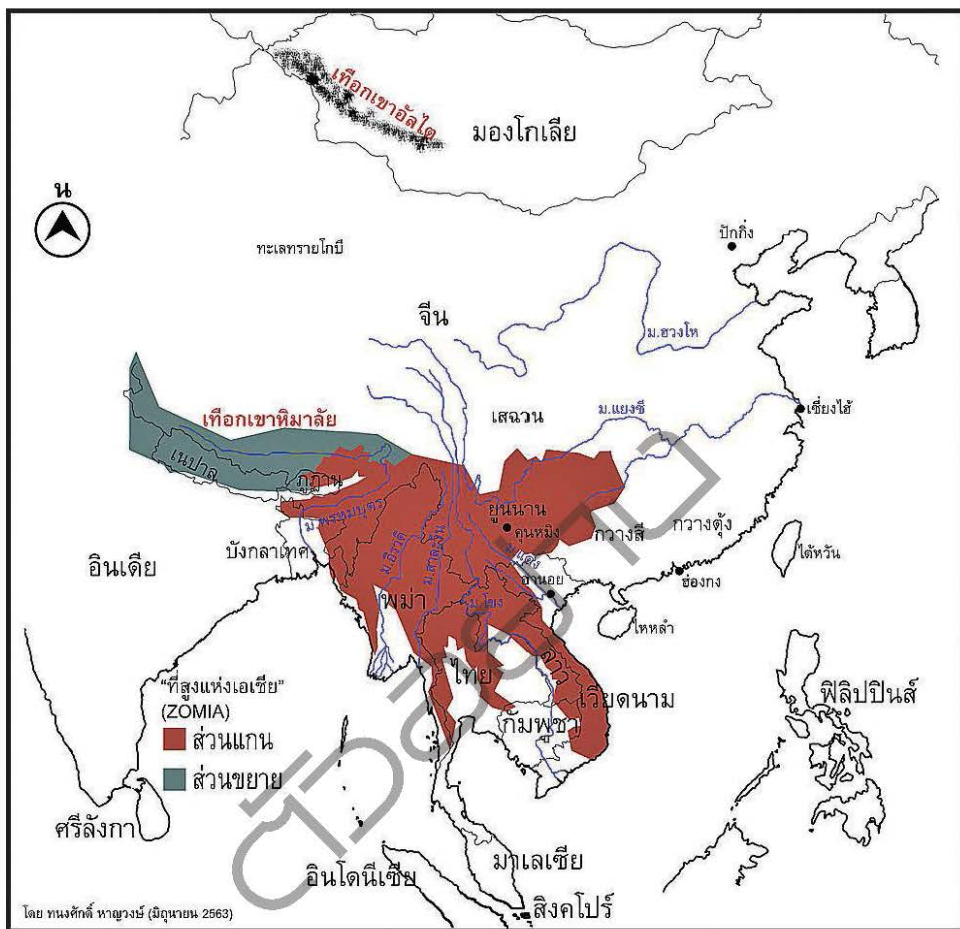
รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ
ไซเมีย, ไท-ไต ใน “นิธิ เอียวศรีวงศ์”

ไท-ไต และไซเมีย แนวคิดตั้งต้นจากงานเขียนของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ เมื่อประมวลเข้าด้วยกันกับหลักฐานประวัติศาสตร์-โบราณคดี-มานุษยวิทยา และงานค้นคว้าวิจัยของ นักปราชญ์ราชบัณฑิต-นักวิชาการ-ครูบาอาจารย์ (เช่น จิตร ภูมิศักดิ์, ศรีศักร วัลลิโภดม ฯลฯ) อาจสรุปอย่างง่าย ๆ ต่อไปนี้

1. ไท-ไต ไม่ใช่คนไทย (เหมือนคนไทยปัจจุบัน) แต่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง กับการเป็นบรรพชนคนไทยปัจจุบัน

2. ไท-ไต ไม่ใช่เชื้อชาติ เนื่องจาก “เชื้อชาติ” ไม่มีจริงในโลก

3. ไท-ไต เป็นชื่อทางวัฒนธรรม ถูกใช้ในความหมาย 2 อย่าง คือ คนและภาษา ซึ่งอาจแยกกันเคลื่อนไหวก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องไปด้วยกันทุกครั้ง ดังนี้

คน ไท-ไตเป็นชาวเขา มีที่มานับโชนเมีย (ซึ่งเป็นพื้นที่สูงแห่งเอเชีย) ไม่ใช่คนไทย เชื้อชาติไทย สายเลือดบริสุทธิ์ เนื่องจาก “เชื้อชาติ” ไม่มีจริง และ “เชื้อชาติไทย” ก็ไม่มี (แต่ถูกสร้างให้มีโดยชนชั้นนำไทย)

ภาษา ไท-ไต อยู่ในภาษาตระกูลไท-กะได ซึ่งมีความเป็นมาเก่าสุดบริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของโชนเมีย ราว 3,000 ปีมาแล้ว

[โดยเทียบกับอายุเครื่องมือเครื่องใช้ในแหล่งของคนพูดไท-ไต ซึ่งเป็นโลหะผสมเรียกสำริด คือ ทองแดง (สำริด) หรือโลหะที่พบที่มณฑลกว๋างสีทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ต่อเนื่องทางเหนือของเวียดนาม]

ภาษาไท-ไต บนเส้นทางการค้าภายใน

ภาษาเคลื่อนไหวได้ไกลๆ โดยคนไม่จำเป็นต้องเคลื่อนไหวตามไปด้วย

ภาษาไท-ไตเป็นภาษากลางทางการค้าดินแดนภายในภาคพื้นทวีป เพราะเป็นภาษาที่มีโครงสร้างซึ่งง่ายต่อการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ดินแดนภายใน (ส่วนดินแดนใกล้ทะเลและหมู่เกาะใช้ภาษามลายูเป็นภาษากลางทางการค้า)

นี่เองทำให้ภาษาไท-ไตเคลื่อนไหวแพร่ไปตามเส้นทางการค้าภายในภาคพื้นทวีปสู่ประชาชน “ไม่ไท-ไต” หลายชาติพันธุ์ “ร้อยพ่อพันแม่” นับไม่ถ้วน เริ่มจากตะวันออกเฉียง

ໂຂເມີຍ ໄປທາງຕະວັນຕກແລະຕະວັນຕກເຢິງໄຕ້ ດັ່ງນີ້

ເສັ້ນທາງຕະວັນຕກ ລຸ່ມນ້ຳໂຂງ ຈົນລຸ່ມນ້ຳສາລະວິນ
ກະຈາຍຢູ່ບໍລິເວນລຸ່ມນ້ຳສາລະວິນຈົນລຸ່ມນ້ຳແມ່ສາຍ (ເຢິງຮາຍ)
ແມ່ກັກ (ເຢິງຮາຍ) ແມ່ອິງ (ພະເຍາ) ຖືກເອີ້ນຈາກຂາວອຸຮຸຍາ
ແຜ່ນດິນພຣະນາຣາຍຣັຍ ເປັນສຳມາວ່າ “ສຳມາຍໃຫຍ່” ຫຼື “ໄທຍ
ໃຫຍ່” (ຢູ່ໃນເອກສາລາລູແບຣ໌)

ແລ້ວແຜ່ງທາງທິດໄຕ້ ຈົນລຸ່ມນ້ຳເຈົ້າພຣະຍາຝັ່ງຕະວັນຕກ
ບໍລິເວນລຸ່ມນ້ຳທ່າຈີນ-ແມ່ກລອງ-ນ້ຳເພຣ (ບຸຣີ) ຈົນມີຣັດເກ່າໃນ
ວັດພຣຣຸມທວາຣາວີຢູ່ມາກ່ອນແລ້ວ ແລະມີປະຊາຊນຫລາຍ
ຊາດພັນຣຸຜຸດພາສາຕະກູລມອນ-ເໝຣ ມລາຍູ, ຢລຯ ຄື ຣັດ
ອູ່ທອງ (ສຸພຣຣຸນບຸຣີ) ຣັດຫຼັງຍະສິວ (ນະຄຣປຣຸມ) ຣັດບຸນບ້ວ (ຣາຊບຸຣີ)
ຢລຯ

**ເສັ້ນທາງຕະວັນຕກເຢິງໄຕ້ ລຸ່ມນ້ຳໂຂງ ຈົນລຸ່ມນ້ຳຊີ
ແລະລຸ່ມນ້ຳມູລ** ມີແກນກລອງບໍລິເວນລຳຕະດອງ ຈົນມີຣັດເກ່າໃນ
ວັດພຣຣຸມທວາຣາວີຢູ່ມາກ່ອນແລ້ວ ແລະມີປະຊາຊນຫລາຍ
ຊາດພັນຣຸຜຸດຫລາຍຕະກູລພາສາ ໄດ້ແກ່ ມອນ-ເໝຣ, ມລາຍູ
ຢລຯ ຄື ຣັດສຣີຈະນາສະ (ອຳເກດສູງເນີນ ຈັງຫວັດນະຄຣຣາຊສີມາ)
ຖືກເອີ້ນຈາກຂາວອຸຮຸຍາແຜ່ນດິນພຣະນາຣາຍຣັຍ ເປັນສຳມາວ່າ
“ສຳມາຍນ້ອຍ” ຫຼື “ໄທຍນ້ອຍ” (ຢູ່ໃນເອກສາລາລູແບຣ໌)

ແລ້ວແຜ່ງລຸ່ມນ້ຳເຈົ້າພຣະຍາຝັ່ງຕະວັນອອກ ບໍລິເວນລຸ່ມນ້ຳ
ປ່າສັກ-ລພຸຣີ-ບາງປະກັງ ເປັນດິນແດນຣັດເກ່າຫລາຍຣັດໃນວັດພຣຣຸມ
ທວາຣາວີ ຄື ຣັດສຣີເທພ (ເພຣຣບຸຣຸນ) ຣັດລະໂວ້ (ລພຸຣີ)
ຣັດສຣີມໂສດ (ປຣາຈີນບຸຣີ) ເມືອງພຣະຣດ (ຫລບຸຣີ) ແລະເມືອງ

จันทบุรี แล้วยังมีบ้านเมืองบริวารอีกหลายแห่ง ส่วนมีประชาชนหลายชาติพันธุ์พูดภาษาตระกูลต่าง ๆ คือ มอญ-เขมร มลายู จีน ฯลฯ

สยาม

สยามมาจากไหน? เมื่อไร? หมายถึงอะไร? ทำไม? ไม่พบหลักฐานตรงไปตรงมา แต่มีข้อมูลจากการสืบค้นอย่างลึกซึ้งเข้มข้นของจิตร ภูมิศักดิ์ (อยู่ในหนังสือที่เป็นผลงานยิ่งใหญ่ชื่อความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2519) และเท่าที่พบเกี่ยวกับสยามจากบทความวิชาการหลายปีมาแล้วของศรีศักร วัลลิโภดม และนิธิ เอียวศรีวงศ์ สรุปดังนี้

สยามไม่ใช่คนไทย แต่คนไทยมาจากสยาม เมื่อรู้จักเอกสารชาวยุโรปว่าชาวสยามในอยุธยาเรียกตนเองว่าไทย (เอกสารลาอูแบร์)

คำว่าสยามไม่ได้มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต เพราะมีรากจากภาษาตระกูลไท-ไต ว่า ซัม, ซำ หมายถึงดินแดนบริเวณดินดำน้ำชุ่มอุดมสมบูรณ์ และผู้คนชาวสยามเป็นลูกผสมหลายชาติพันธุ์ “ร้อยพ่อพันแม่” ที่พูดหลายชาติภาษา จึงใช้ไท-ไตเป็นภาษากลางในการสื่อสารระหว่างชาติพันธุ์ทางการค้าของดินแดนภายใน (ส่วนบริเวณใกล้ทะเลใช้ภาษาอื่น เช่น มลายู)

ชาวสยามพร้อมภาษาไทย-ไต ตั้งแต่มีการค้าระยะไกล ทางทะเลสมัยเริ่มแรก มีการขยายตัวตามเส้นทางการค้าจาก ดินแดนภายในลงไปยังลุ่มน้ำเจ้าพระยา แล้วมีมากขึ้นเมื่อ หลัง พ.ศ. 1000 (นักโบราณคดีไทยเรียกสมัย “ทวารวดี”) จากนั้นชาวสยามรวมตัวเป็นบ้านเมือง แล้วเติบโตระดับรัฐ ซึ่งเท่าที่พบมี 2 แห่ง อยู่ลุ่มน้ำมูล และลุ่มน้ำท่าจีน ดังนี้

1. สยามที่เป็นบ้านเมืองแข็งแกร่งใหญ่โตและเก่าสุด (เท่าที่พบหลักฐานขณะนี้) คือกลุ่มที่ถูกเขมรเรียก “เสียมกุก” ตรงกับ “สยามกุก” หมายถึงสยามดั้งเดิม (กก แปลว่า ตั้งต้น ลำดับแรก จึงไม่ใช่แม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย) ซึ่งเป็นเครือญาติใกล้ชิดกษัตริย์เมืองพระนคร (นครวัด) ที่โดนเลสาบ กัมพูชา พบหลักฐานเป็นภาพสลักบนผนังระเบียงปราสาท นครวัด (มากกว่า 900 ปีมาแล้ว) เรือน พ.ศ. 1650

ศูนย์กลางอำนาจอยู่เมืองเสมา (ศรีจนาศะ อำเภอสอง เหนือ จังหวัดนครราชสีมา) ลำตะคอง ลุ่มน้ำมูล โดยมีเครือข่าย ทางเหนือถึงเวียงจันทน์ ลุ่มน้ำโขง (ลาว) และทางตะวันตกถึง เมืองศรีเทพ (เพชรบูรณ์) กับเมืองละโว้ (ลพบุรี) ลุ่มน้ำป่าสัก- ลพบุรี ดังนั้นเมืองศรีเทพกับเมืองละโว้ นอกจากมีประชาชน เป็น “ขอม” ยังมีบางส่วนเป็น “สยาม”

เมืองเสมามีพัฒนาการจากชุมชนของคนดั้งเดิม (ก่อน ประวัติศาสตร์) 3,000 ปีมาแล้ว บนเส้นทางค้าทองแดง (สุวรรณภูมิ) กับอินเดีย จากนั้นรับวัฒนธรรมและเทคโนโลยี ก้าวหน้าจากอินเดีย (วัฒนธรรมทวารวดี) ประชาชนพูดภาษา ตระกูลมอญ-เขมร และมลายู ฯลฯ

2. สยามอีกกลุ่มหนึ่งมีบ้านเมืองสืบเนื่องจากรัฐ
คำทองแดง คือกลุ่มที่เอกราชจีน เรือน พ.ศ. 1800 เรียก
“เสียน” หรือ “เสียม” เป็นภาษาจีนที่กลายคำจากภาษา
ไท-ไตว่าสยาม ซึ่งมีศูนย์กลางอำนาจอยู่เมืองสุพรรณภูมิ
(สุพรรณบุรี) ลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง มีเครือข่ายไปถึงเมือง
เพชรบุรี ลุ่มน้ำเพชร เมืองสุโขทัย ลุ่มน้ำยม-น่าน ฯลฯ ส่วน
เครือข่ายและเครือข่ายทางภาษาและวัฒนธรรมเชื่อมโยงขึ้น
ไปทางเหนือถึงลุ่มน้ำสาละวิน-แม่สาย-แม่กก-แม่อิง

เมืองสุพรรณภูมิมีพัฒนาการจากชุมชนของคนดั้งเดิม
(ก่อนประวัติศาสตร์) 3,000 ปีมาแล้ว เป็นเมืองศูนย์กลาง
การค้าทองแดงกับอินเดีย (สุวรรณภูมิ) รับวัฒนธรรมและ
เทคโนโลยีก้าวหน้าจากอินเดีย (วัฒนธรรมทวารวดี) ประชา
ชนพูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรและมลายู ฯลฯ โดยอาจมี
ชุมชนชาวอินเดียอยู่ด้วย

เรียกตนเองว่าไทย

ชนชั้นนำสยามพร้อมเครือข่ายและเครือข่ายทั้ง 2
กลุ่ม สังสมพลังของศาสนาพุทธ ลัทธิเถรวาท แบบลังกา
(นับถือรามเกียรติ์) ร่วมกันสถาปนาเมืองอโยธยา บริเวณ
ชุมทางลำน้ำหลายสายของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา (จังหวัดพระ
นครศรีอยุธยา) จากนั้นชาวสยามเริ่มเรียกตนเองว่าไทย
(ตามอักขรวิธีภาษาบาลีของเถรวาท) สืบเนื่องถึงทุกวันนี้

คนไทยเริ่มแรกอยู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา มาจากชาวสยามซึ่งเป็นลูกผสมหลายชาติพันธุ์ “ร้อยพ่อพันแม่” นับไม่ถ้วน ต่อมาเรียกตนเองว่าไทย ด้วยการลากคำว่าไทเข้าบาลีเป็น เทพย แล้วกลายเป็นไทยมีเริ่มแรกมีในเมืองอโยธยา (เกือบ 900 ปีมาแล้ว) เรือน พ.ศ. 1700

ชาวสยามเป็นลูกผสมทางภาษาและวัฒนธรรมอันหลากหลายของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ได้แก่ (1) ภาษาและวัฒนธรรมตามกำเนิดของตน (2) ภาษาและวัฒนธรรมไท-ไต (3) ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มคนดั้งเดิมและโยกย้ายเข้ามาทีหลัง แล้วมีหลักแหล่งอยู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย ลาว มอญ เขมร มลายู จีน อินเดีย (บาลี-สันสกฤต-ทมิฬ) อิหร่าน (เปอร์เซีย) ฯลฯ

ภาษาไทยมีเริ่มแรกในเมืองอโยธยา (พร้อมคนไทย) มาจากภาษาสยามซึ่งเป็นภาษาไท-ไตที่ปะปนภาษาต่าง ๆ บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ได้แก่ ไท-ไต มอญ-เขมร ชาว-มลายู จีน อินเดีย (บาลี-สันสกฤต-ทมิฬ) เปอร์เซีย (อิหร่าน) ฯลฯ

แต่เอกสารทางการไทยยังยืนยันว่าคนไทยมีถิ่นกำเนิดทางตอนใต้ของจีน ซึ่งขัดแย้งกับหลักฐานวิชาการประวัติศาสตร์-โบราณคดี-มานุษยวิทยา ดังนี้

1. คนไทยไม่มีถิ่นกำเนิดทางตอนใต้ของจีนสมัยโบราณ ดังนั้นทางตอนใต้ของจีนไม่มีคนเรียกตนเองว่าไทยที่มีความหมายอย่างเดียวกับคนไทยในประเทศไทยปัจจุบัน

2. ตอนใต้ของจีนมีไท-ไต คนพูดภาษาตระกูลไท-กะได

แต่ไม่ใช่คนไทย เพราะเขาเรียกตนเองตามชื่อชาติพันธุ์ของตน ได้แก่ ไตลื้อ-ชาวลื้อ (สิบสองพันนา) ไตอาหม-ชาวอัสสัม (ในอินเดีย) ไตมาว-ชาวลุ่มน้ำมาว (ในพม่า) ไทจ้วง-ชาวจ้วง (ในกว๋างสี) ไทเวียงจันทน์-ชาวเวียงจันทน์ (ในลาว) ไทบ้าน-ชาวบ้าน (ทั่วไป)

ไท-ไต (บนโซเมีย) ทางตอนใต้ของจีน เรียกตนเองตามชื่อชาติพันธุ์ของตน ซึ่ง “ไม่ไทย” แต่ถูกเรียกจากประชาชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาด้วยชื่อต่างกัน ดังนี้

สมัยอยุธยา ในเอกสารลาลูแบร์ (ราชทูตจากราชสำนักฝรั่งเศส) บอกว่าไท-ไต มี 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) สยามใหญ่ หรือไทยใหญ่ และ (2) สยามน้อย หรือไทยน้อย โดยไม่บอกเหตุผลว่าทำไมเรียกอย่างนั้น? และไม่บอกตำแหน่งว่าอยู่ที่ไหน?

แต่หลักฐานพบว่าไท-ไต ทุกกลุ่มไม่เรียกตนเองว่าไทย (ไม่ว่าไทยใหญ่หรือไทยน้อย)

สยามรัตนโกสินทร์ แบ่งไท-ไตเป็น 2 กลุ่ม ด้วยชื่อเรียกต่างกัน ดังนี้ (1) **กลุ่มลุ่มน้ำสาละวิน** (ในพม่า) เรียกไทยใหญ่ หรือลาวพุงดำ (เพราะมีประเพณีทำลายสักตั้งแต่เฒ่าลงไป) และ (2) **กลุ่มลุ่มน้ำโขง** (ในลาว-อีสาน) เรียกไทยน้อย หรือลาวพุงขาว (เพราะไม่มีประเพณีทำลายสัก)

3. ไท, ไต แปลเหมือนกันว่าคนหรือชาว (จากจิตรภูมิศักดิ์) ที่ไม่หมายถึงคนไทยอย่างเดียวกับคนในประเทศไทยทุกวันนี้ อันมีเหตุจากทางใต้ของจีน (บริเวณโซเมีย) อัน

เรียกกลุ่ม “ไม่อัน” ว่า ฮวน หมาน เยว่ หมายถึง เหี้ย ป่าเถื่อน ผีป่า ฯลฯ

ดังนั้น พวก “ไม่อัน” ตอบโต้พวกอันว่ากูเป็นไท-ไต หมายถึง กูเป็นคน ไม่ใช่เหี้ย ไม่ป่าเถื่อน ไม่ใช่ผี

4. ไท หรือ ไต มี “วีรบุรุษ” หรือผู้นำของตนเองซึ่งไม่เกี่ยวกับ “วีรบุรุษ” ในประวัติศาสตร์ไทย เขาจึงไม่รู้จักพ่อขุนรามคำแหง พระเจ้าอู่ทอง พระนเรศวร พระเจ้าตาก ฯลฯ เพราะไม่ใช่ “วีรบุรุษ” ของเขา

รวมข้อเขียนและบทความ “ไม่คลั่ง” เชื้อชาติไทย

รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ โซเมีย, ไท-ไต ใน “นิธิ เอียวศรีวงศ์” เป็นหนังสือรวมข้อเขียนเบ็ดเตล็ด และบทความวิชาการของนิธิ เอียวศรีวงศ์ มี 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนหน้า เป็นต้นฉบับเบ็ดเตล็ดอยู่ใน “เครื่อง” ส่วนตัวของอาจารย์นิธิ ซึ่งมีมากและหลากหลาย แต่เลือกสรรเฉพาะเกี่ยวข้องโดยตรงกับโซเมีย, ไท-ไต, มี 2 พวก ดังนี้

(1) ต้นฉบับ “ร่าง” จึงยังไม่ใช้ต้นฉบับจริงที่พร้อมใช้งาน

(2) ข้อมูลดิบทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เก็บรวบรวมไว้ใช้งาน ซึ่งมีทั้งเคยใช้แล้วและยังไม่ได้ใช้ หรือใช้ไม่หมด

ส่วนหลัง เป็นบทความวิชาการ เคยพิมพ์เผยแพร่แล้ว
ในวงจำกัดซึ่งเกี่ยวข้องกับไท-ไต และ “ไม่ไท-ไต” แต่อยู่ร่วม
ยุคสมัย จึงได้ยกมารวมไว้เล่มเดียวกัน เพราะเชื่อมโยงเรื่อง
เดียวกันทั้งหมด เพื่อสะดวกแก่การศึกษาค้นคว้าต่อยอดไป
ข้างหน้าไม่รู้จบ

โซเมีย, ไท-ไต เป็นทางเลือกของประวัติศาสตร์ไทย
“ไม่คลั่ง” เชื้อชาติไทย

สุจิตต์ วงษ์เทศ
กันยายน 2567

รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ
โซเมีย, ไท-ไต
ใน “นิธิ เอียวศรีวงศ์”

โซเมีย

ถ้าไม่นับไทยสยามในภาคกลางและคาบสมุทรมลายู แล้ว กลุ่มคนที่ในภายหลังเรียกตนเองว่า ไทหรือไต ล้วนอยู่บนโซเมีย ซึ่งก็คือผืนที่สูงอันตั้งอยู่ในจีนใต้ ตั้งแต่ในประเทศจีนบริเวณใต้แม่น้ำแยงซีไปทางตะวันตก จนถึงที่ราบสูงทิเบต เทือกเขาหิมาลัย และยืดยาวทางใต้เป็นเทือกเขา ทางตะวันตกของเวียดนาม รวมถึงเป็นส่วนหนึ่งของลาว ไทย และพม่าตอนเหนือ

คนไทยวน ไตลื้อ ไตเขิน ไตโหลง ไตแซ่ ไตอะหม ไทดำ ไทขาว ไทแดง ตลอดจนไปถึงไทลาย คนญ้อ ไทที่ถูกรเรียกว่าไทหรือโอ/กู๋ ที่อยู่ในตอนเหนือสุดของเวียดนาม และบางส่วนของกวางสี จ้วง รวมถึงคนไท-ไตอีกมากที่อยู่ปะปนกับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในหลายชุมชนทางตอนใต้ของจีน ล้วนมีชีวิตอยู่บนโซเมีย และหากยังจดจำอดีตของตนได้ เหล่านี้ก็เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนโซเมียทั้งสิ้น

แม้แต่รัฐสุโขทัยก็ตั้งอยู่ชายขอบของโซเมีย เทวดา
พระขลุ่ยซึ่งเป็นทีนับถือของชนชั้นปกครองก็อยู่บนเขาสูง
อันตั้งอยู่ส่วนปลายของโซเมีย รัฐที่ใช้ภาษาไทยในที่ราบสูง
อีสานล้วนตั้งอยู่บนส่วนหนึ่งของโซเมีย เพราะแท้จริงแล้ว
ที่ราบสูงอีสานเป็นที่ราบผืนใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ส่วนปลายๆ ของ
โซเมีย และเป็นที่ราบซึ่งพบได้อีกหลายแห่งบนโซเมีย อัน
ประกอบด้วยทิวเขาสลับซับซ้อนและสูงลิ่วสลับกับที่ราบลุ่มน้ำ
ซึ่งมีขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้างหลายแห่ง

ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่จะเริ่มเรื่องราวของไทย-ไตด้วย
การบรรยายถึงโซเมียก่อน

30 มีนาคม 2566

Zomia

Zomia

Scott's book may have popularized Zomia, but the neologism was invented nearly a decade ago by Willem van Schendel, an Asian-studies specialist at the University of Amsterdam.

Van Schendel's 2002 paper in the journal *Environment and Planning D: Society and Space* suggests that the development of area studies after World War II created "academic fiefdoms," some of which were "allowed to flourish at the expense of others." Peripheral areas, like the one he names Zomia, "always drop off the map," he writes. The name is derived from zomi, a term for "Highlander" in several languages spoken in Bangladesh, Burma, and India, he says.

The name itself adds to the intrigue.

"Zomia, like Shangri-La or Xanadu, is a catchy name," writes Jean Michaud, a professor of anthropology at Laval University, in Quebec, in a "[Zomia and Beyond](#)" issue of the *Journal of Global History* last year. "It may well stick with media and academic publishers, who have a penchant for the scent of mystery it carries."

Some of Scott's critics say it's not only the name that has a romantic ring; his very depiction of the hill peoples and their flight from state control is also romanticized.

Are they as egalitarian and as strategically minded as he portrays them?

"The general road map he is suggesting makes sense, to a degree," Michaud, a specialist on the Hmong people, says in an interview. But plenty of counterexamples among hill peoples, he says, "show that it doesn't really work at all." For instance, several highland groups have had hierarchical or feudal societies for centuries, effectively creating their own states. Among them were the Shan, in Burma; the Tay

and Nung, in Vietnam; and the Zhuang, in China's Guangxi Province.

Location^[edit]

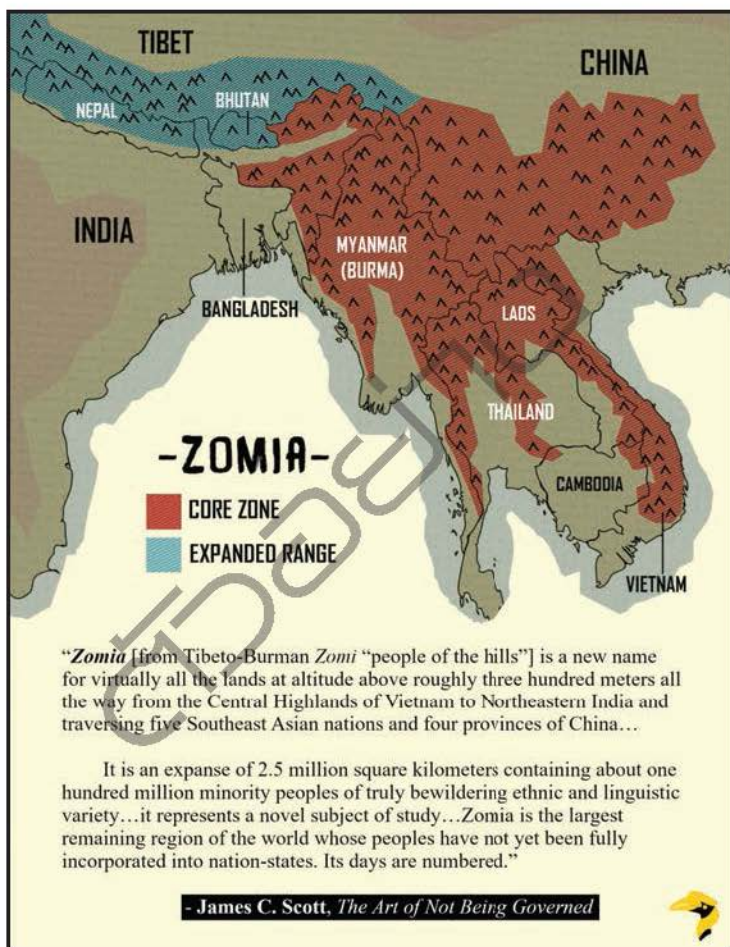
As the notion refers first to peoples and cultures, it is neither realistic nor helpful to define the area precisely in terms of altitude, latitude and longitude, with definite outside limits and set internal subdivisions. Broadly speaking, however, at their maximum extension, these highland groups have historically been scattered over a domain mostly situated above an elevation of about three hundred meters, within an area approximately the size of Western Europe. Stretching from the temperate Chang Jiang (Yangtze River) which roughly demarcates the northern boundary, it moves south to encompass the high ranges extending east and south from the Himalayas and the Tibetan Plateau, and the monsoon high country drained by the basins of the lower Brahmaputra, Irrawaddy, Salween, Chao Phraya, Mekong, Song Hong (Red River), and Zhu Jiang (Pearl River).

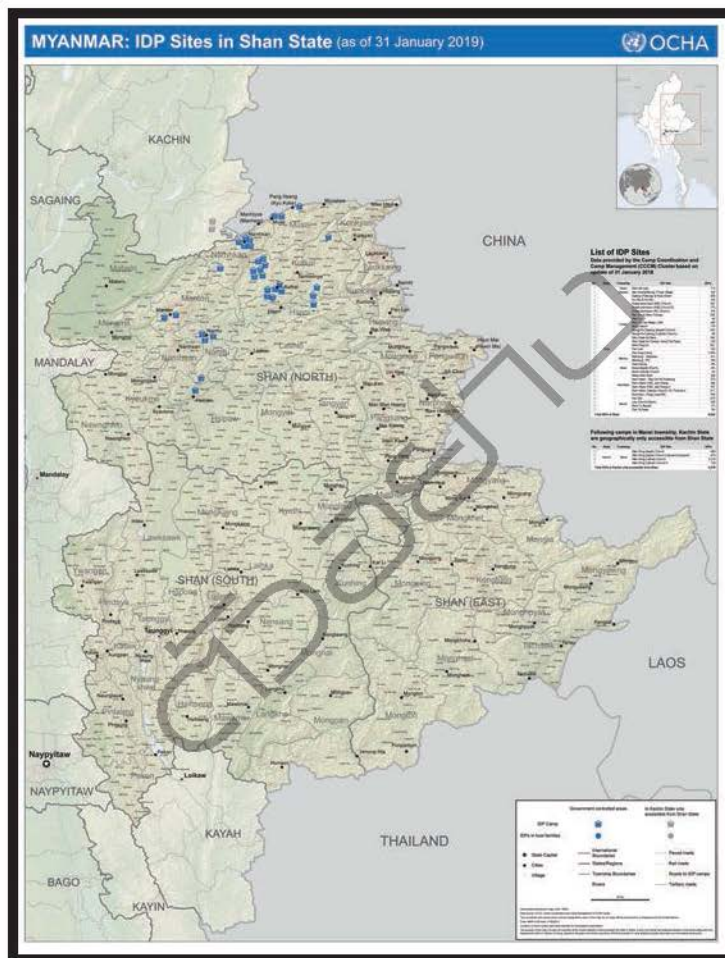
In China, the Massif includes extreme eastern Tibet, southern and western Sichuan, western Hunan, a small portion of western Guangdong, all of Guizhou and Yunnan, with north and west Guangxi. Spilling over the Southeast Asian peninsula, it covers most of the border areas of Burma with adjacent segments of northeastern India (Meghalaya, Mizoram, Manipur, Nagaland with portions of Arunachal Pradesh and Assam) and southeastern Bangladesh, the north and west of Thailand, all of Laos above the Mekong valley, borderlands in northern and central Vietnam along the Annam Cordillera, and the northeastern fringes of Cambodia.

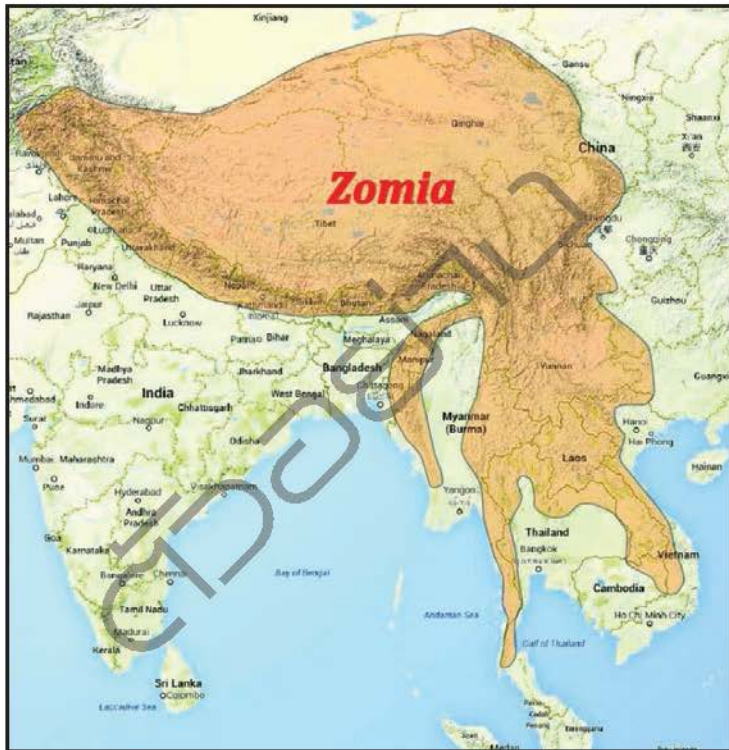
Beyond the northern limit of the Massif, the Chongqing basin is not included because it has been colonised by the Han for over one millennium, and the massive influx of population into this fertile rice bowl of China has spilled well into parts of central and western Sichuan above 500 metres. The same observation applies to highlands further north in Gansu and Shaanxi provinces. At the southern extreme, highland peninsular Malaysia should be excluded as it is disconnected from the Massif by the Isthmus of Kra, and is intimately associated with the Malay world instead.^[8] That said, many of the indigenous highland populations of peninsular Malaysia, the Orang Asli, are Austroasiatic by language, and thus linked to groups in the Massif such as the Wa, the Khmu, the Katu, or the Bahnar.

The Tibetan world is not included in the Massif as it has its own logic: a centralized and religiously harmonised core with a long, distinctive political existence that places it in a "feudal" and imperial category, which the societies historically associated with the Massif have rarely, if ever, developed into.^[7] In this sense, the western limit of the Massif, then, is as much a

historical and political one as it is linguistic, cultural, and religious. Again, this should not be seen as clear-cut. Many societies on Tibet's periphery, such as the Khampa, Naxi, Drung or Mosuo in Yunnan, the Lopa in Nepal, or the Bhutia in Sikkim, have switched allegiances repeatedly over the centuries, moving in and out of Lhasa's orbit. Moreover, the Tibeto-Burman language family and Tibetan Buddhism have spilled over the eastern edge of the plateau.

ประเด็นเกี่ยวกับไท-ไต เท่าที่มึความรู้ในตอนนึ้

1. ในประมาณ 800-500 ปีก่อนคริสต์ศักราช ตอนล่างของลุ่มน้ำแยงซี (เฉพาะเขตที่ราบลุ่ม) มี “รัฐ” ตั้งอยู่แห่งหนึ่ง เป็นของกลุ่มคนที่หลักฐานจีนเรียกว่า เยว่ นอกจากมีรัฐแล้ว ก็มีการทำเกษตรกรรมคือ ทำนาปลูกข้าวเจ้า ซึ่งต้องตามมาด้วยการเลี้ยงสัตว์และใช้แรงงานสัตว์ ฯลฯ เกษตรกรรมทำให้การปกครองซับซ้อนขึ้น เพราะอย่างน้อยต้องมีหลักประกันทรัพย์สินที่ซับซ้อนขึ้น เนื่องจากพืชไม้ได้ออกผลทันทีที่ปลูกเหมือนการเก็บข้าวป่า

จีนหมายถึงคนป่าเถื่อนหลายจำพวก (“เยว่ร้อยเผ่า”)

ใน 334 ปีก่อนคริสต์ศักราช ราชวงศ์ฉันยกทัพมาปราบรัฐเยว่ (น่าจะหมายถึงหลายรัฐเล็กรัฐน้อย) ทำให้ประชากรกลุ่มหนึ่งหนีขึ้นเขาทางตะวันตก (ซึ่งขอเรียกว่า “ที่สูงของเอเชีย”) แต่กลุ่มที่เหลือยอมอยู่ใต้อำนาจจีน และในระยะยาวก็ถูกกลืนเป็นจีนไป แต่จีนก็ยังไม่ได้ควบคุมใกล้ชิด จนกระทั่ง

ประมาณใกล้ 200 ปีก่อนคริสต์ศักราช ราชวงศ์ฉันอยากเปิดเมืองท่าในลุ่มน้ำแยงซีตอนล่างให้แก่การค้าสินค้าที่ราชสำนักต้องการ จึงกลับลงมาแทรกแซงในแถบนี้อย่างเข้มข้นขึ้น ระหว่างนั้นจนถึง ค.ศ. 1 ปรากฏรัฐของพวกเยว่ไปถึง 4 รัฐ เลยเข้าไปถึงลุ่มน้ำแดง (ในพื้นที่ต่าง ๆ กัน – แสดงว่ารัฐเยว่ที่จีนอ้างถึงตอนแรกไม่ใช่รัฐเดียวที่มีอำนาจเหนือพื้นที่ลุ่มน้ำแยงซีตอนใต้ทั้งหมด คงกระจายเป็นหลายรัฐมาก) และด้วยเหตุ ดังนั้นจึงมีพวกเยว่อพยพขึ้นเขาไปสมทบมากขึ้น

จากนั้นเป็นต้นมา จีนอพยพผู้คนลงมาสู่ตอนใต้ของลุ่มน้ำแยงซีตลอดมา และต้องจัดการปกครองแบบจีนตามลงมาในชุมชนและเมืองซึ่งเกิดใหม่ ตลอดเวลาหลายร้อยปีสืบมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 11 พวกเยว่ทั้งที่หนีขึ้นเขาไปแล้ว (ในกวางสี) และพวกเยว่ที่หลบลงใต้มากยิ่งขึ้น แต่ยังคงอยู่ในพื้นที่ราบ (มีรัฐที่จีนเรียกว่า “เยว่ใต้” ชิดไปทางเวียดนาม) ตลอดจนชุมชนชาวเยว่ในลุ่มน้ำแยงซีซึ่งยังไม่ถูกจีนผนวกเข้าไปในระบบปกครองอย่างใกล้ชิดนัก รวมตัวกันปล้นสะดมชุมชนชาวจีน ตลอดเวลาหลายร้อยปีดังกล่าว เมืองใหญ่ในแถบนี้ของจีน (เช่น กวางตุ้ง) ต่างเรียกร้องให้จีนส่งทัพมาปราบปรามพวกโจรหรือพวกกบฏอยู่เสมอ แสดงว่าไม่เรียบร้อยตลอดมา

ทั้งการผนวกเข้าไปในระบบปกครอง และการปราบปรามเป็นครั้งคราว ยิ่งผลักดันให้พวกเยว่พากันหลบหนีขึ้น “ที่สูงแห่งเอเชีย” เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่อยากตั้งข้อสังเกตว่า ที่

หนี้สินนั้นไม่ใช่รักอิสระเบี แต่หนี้การเก็บส่วยหรือภาษีของจีน ซึ่งมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐเล็กหรือน้อยของพวกเขา

(เหตุผลก็เพราะหากมองจากระบบชลประทานของชุมชนทางใต้ของลุ่มน้ำแยงซี แม่นจนถึงสมัยหลังมาก ๆ คืองานวิจัยที่พบทำในประมาณ ค.ศ. 1940 ที่หมู่บ้านไม่ไกลจากเมืองฉวเถานัก ซึ่งแปลว่าเป็นพวกแต่จีว ยังเป็นการชลประทานกับสายน้ำขนาดเล็ก สร้างและจัดการโดยชาวบ้านในชุมชนเองโดยรัฐไม่เกี่ยว แสดงว่าเมื่อสมัยที่ยังอยู่ในรัฐต่าง ๆ ของเยว่ก่อนที่จะลงมา ชาวนาไม่น่าจะเสียส่วยให้แก่ผู้ปกครองมากนัก เพราะแต่ละชุมชนค่อนข้างมีอิสระในการผลิต เยว่ไม่มีระบบราชการที่มีประสิทธิภาพเท่าจีน จึงไม่อาจเรียกเก็บส่วยได้มากนัก หรืออาจเก็บแทบไม่ได้เลย ได้แต่เกณฑ์แรงงานเป็นครั้งคราวในยามศึกสงครามเท่านั้น)

2. บนที่สูงของเอเซียนั้น นอกจากพวกเขาแล้ว น่าจะมีประชากรกลุ่มอื่นอาศัยอยู่ด้วย โดยเฉพาะบนพื้นที่สูง ใครน่าจะอยู่บนนั้นบ้าง?

เดาด้วยหลักฐานสมัยหลัง โดยตัดพวกฮั่นหรือจีนซึ่งเข้ามาทีหลังออกไป ประชากรบนที่สูงในสมัยหลัง (สมัยใหม่) พูดภาษาในตระกูลอะไรบ้าง ก็จะมีไท-กะได ทิเบต-พม่า และออสโตรเอเชียติก (เช่น มอญ-เขมร เวียดนาม วั ลข) เท่าที่ทราบไม่มีกลุ่มที่พูดภาษาออสโตรนีเซียน (เช่น จาม มลายู ภาษาชนพื้นเมืองใต้หวัน เมาสี) แต่อาจมีในตอนใต้สุดของ

ที่สูงแห่งเอเชียบนเทือกเขาด้านตะวันตกของเวียดนามที่กั้นระหว่างเวียดนามกับลาวและกัมพูชา ไม่ขึ้นไปอยู่บนที่สูงแห่งเอเชียตอนเหนือขึ้นไป เพราะพวกนี้อยู่ข้างล่างติดทะเล

ตอนที่หนีขึ้นเขานั้นมีคนพูดภาษาไทย-ไตหรือยัง? ไม่รู้เหมือนกัน (นักภาษาศาสตร์ในรุ่นหนึ่งไม่สามารถหาหลักฐานด้านเวลามาอธิบายประวัติภาษาไทย-ไตได้ จึงอิงกับพัฒนาการในภาษายุโรป ซึ่งนักภาษารุ่นหลังแย้งว่าเงื่อนไขต่างกันมากเกินไปที่จะเอามาใช้ได้ เช่น นักภาษารุ่นเดิมเชื่อว่าภาษาไทย “แตกตัว” เป็นหลายสำเนียงเมื่อกว่า 2,000 ปีมาแล้ว ที่จริงไม่มีหลักฐานอะไร เพียงแต่เอาไปเทียบกับการ “แตกตัว” ของภาษาอินโดยุโรปในตะวันตก) แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ภาษาทั้ง 4 ตระกูลที่กล่าวแล้วนั้น (ที่จริงรวมออสโตรนีเซียนเป็นภาษาที่ 5 ด้วย) ล้วนเป็นภาษาที่ใกล้เคียงกันมาก ทั้งศัพท์ การผูกศัพท์ ไวยากรณ์ ฯลฯ จนน่าจะจัดอยู่ใน “พื้นที่ทางภาษา” เดียวกัน (เอามาจากแนวคิดของนักภาษาเยอรมันจึงเรียกว่า sprachbund คือดูความสัมพันธ์ทางภาษาในแง่ไวยากรณ์ ศัพท์ การผูกคำ การผูกประโยค ฯลฯ ไม่ดูจาก “ตระกูลภาษา”)

และด้วยเหตุดังนั้น ภาษาของพวกเขาอยู่บนเขาจึงปนกันเองและปนกับคนที่อยู่บนนั้นมาก่อนอย่างมาก ถ้าภาษาไทย-ไตไม่ได้มีมาก่อนบนพื้นราบในลุ่มน้ำแยงซี ภาษาไทย-ไตที่อยู่บนภูเขาก็ไม่ใช่ว่าภาษาริสุทธี แต่ผสมปนเปจนไม่รู้วาคำไหนมาจากภาษาอะไร ... ภาษาไทย-ไตเป็นอย่างนี้มานั้น

นานก่อนอยุธยาแล้ว (เวลาพบคำว่า “เจ้า” ในบันทึกของจีนเกี่ยวกับพวกป่าเถื่อนบนที่สูงแห่งเอเชีย เราไม่มีสิทธิ์จะอ้างว่าเป็น “ไทย” แห่งๆ เพราะคำนี้ถูกใช้ในหมู่คนที่พูดภาษาอื่นด้วย)

3. พวกเยว่ที่หนีขึ้น “ที่สูงแห่งเอเชีย” มานั้น มีประสบการณ์ 2 อย่างที่สำคัญอย่างมากแก่พวกเขา

1) ทำนาบนพื้นราบด้วยระบบชลประทานขนาดเล็ก (ที่ชุมชนสร้างและจัดการกันเองได้) มาก่อน จึงยึดพื้นที่ราบหุบเขา เพราะสามารถใช้ทำเกษตรอย่างที่ดินคั่นเคยมาก่อนได้

2) เคยมีประสบการณ์ด้านการเมืองการปกครองที่ซับซ้อนกว่าคนบนที่สูง เพราะอย่างน้อยเคยอยู่ในระบบการเมืองที่พัฒนาถึงขั้นที่เป็น “รัฐ” แล้ว

อันที่จริง 2 อย่างนี้เกี่ยวโยงกัน การทำนาบนพื้นราบที่มีน้ำท่าทำให้ได้ผลผลิตสูงกว่าการทำข้าวไร่บนเขา ประชากรบนพื้นราบหุบเขาจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีกำลังคนเหนือชุมชนบนเขา มีอำนาจมากกว่า ใช้อำนาจนั้นเอาคนบนเขามาเป็นทาสแรงงาน (ในรูปต่างๆ) เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกในพื้นที่ราบด้วยการชลประทาน จัดการปกครองในระบบ “เมือง” (อาจเป็นแบบเดียวกับที่พวกเยว่เคยทำมาแล้วบนพื้นราบได้แม่น้ำแยงซี) ซึ่งแบ่งแยกสถานะของคนออกเป็นช่วงชั้นที่มีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน (ดูกรณีตัวอย่างของสิบสองจุไทเป็นต้น)

สถานะของช่วงชั้นนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มตระกูลหรือโคตรที่แยกจากกันด้วยการแต่งงาน พิธีกรรม ตำนานเรื่องเล่าประจำโคตร (เช่น พวก “เจ้า” ลงมาจากฟ้า คนอื่นออกมาจากน้ำเต้า แต่ไม่ได้มีเฉพาะพวกเจ้าและไม่เจ้า ยังมีกลุ่มตระกูลของชนชั้นสูงอีกหลายกลุ่ม เช่น พวกที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมก็ต้องมาจากกลุ่มตระกูลนั้นๆ เท่านั้น เป็นต้น) ฯลฯ

แต่ระบบ “เมือง” ในหุบเขาก็มีข้อจำกัดด้านการเมืองคือไม่มีกลไกทางวัฒนธรรมมากพอจะขยายอำนาจข้ามจากหุบเขาหนึ่งไปยังอีกหุบเขาหนึ่งได้ นอกจากอาศัยหรืออ้างความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเท่านั้น (ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีลำดับชั้น เช่น เชื้อสายของลูกคนโต หรือลูกคนเล็กที่ได้ครองเมืองหลวงมาก่อนจะมีสถานะทางเกียรติยศสูงกว่าเครือญาติสายอื่น ... อย่างที่พระเจ้ามังรายอ้างแก่ “เมือง” อื่นๆ) แต่ความสัมพันธ์เช่นนี้ไม่เพียงพอจะทำให้รัฐหุบเขาที่ขยายตัวเป็น “อาณาจักร” ยั่งยืนได้ ทั้งพวกราชนและไทลื้อสองจุไทก็เคยมี “อาณาจักร” ที่มีอำนาจเหนือหลายหุบเขามาก่อน แต่ในที่สุดก็สลายลง หรือเป็นอำนาจแต่ในนามหรือเป็นเกียรติยศเท่านั้น เช่น เมืองไล เมืองแฉ่ง เมืองมว เมืองกลอง ฯลฯ

แม้กระนั้นเมื่อเทียบกับระบบการเมืองของคนบนที่สูงซึ่งปลูกข้าวไร่ ประชากรไม่หนาแน่นและกระจายตัวอยู่ในพื้นที่กว้างขวางกว่า เพราะทรัพยากรจำกัดกว่า ก็ถือได้ว่าการเมืองระบบ “เมือง” ในหุบเขามีอำนาจมากกว่ามาก (พวก

เยว่ที่หนีขึ้นไปอยู่ร่วมกับประชากรบนที่สูงและถูกกลืนไปกับกลุ่มนั้นเลยก็น่าจะมีเหมือนกัน)

ด้วยเหตุ 2 อย่างข้างต้น ทำให้พวกเยว่ยึดครองพื้นที่ราบหุบเขาสำหรับทำเกษตร มีผลผลิตเพิ่มขึ้น เลี้ยงประชากรได้มากขึ้น รวมทั้งการที่รู้จักการจัดองค์กรทางการเมืองมาก่อน จึงอาจรวมกำลังกันไปจับคนบนที่สูงมาเป็นทาสเพื่อใช้เป็นแรงงานทั้งในการสร้างและรักษาระบบชลประทานและการทำนา

(แต่ในขณะเดียวกัน ก็ให้น่าสงสัยด้วยว่า คนบนที่สูงชำนาญเรื่องหลักมากกว่าคนพื้นราบที่ได้ส่วยหลักจากคนบนที่สูง นอกเรื่องตรงนี้ด้วยว่า อาจเพราะหลักเป็นแค่ส่วย จึงทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการพัฒนาหลักในภูมิภาคแถบนี้ (ทั้งบนที่สูงแห่งเอเชียและในพื้นที่ราบลุ่มน้ำขนาดใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป) นอกจากนี้ในสังคมของภูมิภาคนี้ก็ไม่มี “ชนชั้นนักรบ” ที่แท้จริงอย่างญี่ปุ่น ทำให้ไม่มีตลาดสำหรับหลักเนื้อดี เราใช้หลักในเครื่องมือการเกษตรเป็นสำคัญ ซึ่งไม่ต้องการหลักเนื้อดีมากนัก คุณภาพของหลักในภูมิภาคนี้จึงเลวมาก เมื่อเทียบกับจีนโบราณ ญี่ปุ่นโบราณ หรืออินเดียโบราณ ... ขนาดวีรบุรุษของชาติยังดาบหักเลย

นอกจากหลักแล้ว เมื่อการค้าใน “เมือง” ตามหุบเขา กลายเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า ก็น่าจะมีการเรียกส่วยอื่นๆ จากคนบนที่สูงด้วย โดยเฉพาะพืชป่าและอวัยวะสัตว์ซึ่งเป็นที่ต้องการในตลาดใหญ่)

เพราะประชากรหนาแน่นในเมืองที่ราบหุบเขา เมืองจึงเป็นตลาดที่ดีสำหรับการแลกเปลี่ยนสินค้า เพราะเป็นตลาดที่มีความต้องการหลากหลายกว่าชุมชนบนที่สูง เจ้าเมืองมีรายได้สูงขึ้นจึงสามารถอุปถัมภ์ข้าคนในอุปถัมภ์มากขึ้น และยังมีอำนาจมากขึ้น เรียกแรงงานและสินค้าจาก “ไพร่-ไปหรือปาย” จนหลังแอ่น (น่าจะมีการอพยพหลบหนีไปตั้งชุมชนอิสระในหุบเขาอื่น แต่ยังหาหลักฐานเรื่องนี้ไม่ได้ เพราะตำนานจะพูดเฉพาะการอพยพที่มี “เจ้า” เป็นผู้นำ คิดว่าน่าจะหาหลักฐานได้หากศึกษาเรื่องของรัฐขานให้ละเอียดขึ้น)

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วในที่ราบหุบเขาก็คือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่บีบบังคับให้ต้องมีการอพยพไปหาที่ราบหุบเขาอื่น ไม่ว่าจะเป็นไปโดยชนชั้นสูงหรือการหลบหนีของไพร่ พวกไท-ไตจึงขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก เพราะ “เมือง” ของพวกนี้รวมเอาประชากรในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นซึ่งเคยอยู่บนที่สูงด้วย (กวาดต้อนลงมาหรือลงมาเองก็ตาม)

ในฐานะศูนย์กลางการค้าในท้องถิ่น และกระจายตัวในอาณาบริเวณอย่างกว้างขวางเช่นนี้ ทำให้ภาษาไท-ไตน่าจะเป็นภาษากลางที่สำคัญบนตอนล่างของ “ที่สูงแห่งเอเชีย” แม้เป็นภาษาที่ไม่ตรงกันเป๊ะ แต่สื่อสารกันได้ เช่น ระหว่างภาษาลื้อกับภาษาหลวงพระบาง หรือระหว่างภาษาหลวงพระบางกับไทดำ หรือหลวงพระบางกับภาษากาวในจังหวัดน่าน-แพร่ (ซึ่งบัดนี้คงเป็นภาษาถิ่นที่สูญไปแล้ว) ถ้าคิดเป็นอาณาบริเวณก็ถือว่ากว้างใหญ่ทีเดียว

อำนาจทางการเมืองจึงกระจุกตัวอยู่บนพื้นราบหุบเขา ในพื้นราบหุบเขาขนาดใหญ่อำนาจยิ่งมากขึ้น เหลืออยู่แต่เทคโนโลยีที่จะขยายอำนาจจากหุบเขาใหญ่ไปยังหุบเขาอื่น เทคโนโลยีนี้มาจากไหน?

คิดว่ามาจากจีน ผ่าน 2 ทาง

1) มีการเคลื่อนย้ายของพวกเยว่จากภูเขา กลับลงสู่พื้นราบซึ่งจีนเข้ามาปกครองแล้ว (และเจริญมั่งคั่งกว่าเดิมมาก) และเคลื่อนย้ายจากพื้นราบกลับขึ้นเขาใหม่เกิดขึ้นอย่างสืบเนื่อง (อย่างน้อยจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 11) พวกเยว่จึงได้ความรู้ด้านการปกครองรัฐที่ขยายใหญ่กว่าหุบเขาจากประสบการณ์ของตนภายใต้จักรวรรดิจีน

นอกจากนี้ เมื่อจีนขยายประชากรและระบบปกครองของตนลงสู่ภาคใต้ของลุ่มน้ำแยงซีมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ของจีนกับประชากรบนที่สูงแห่งเอเชียใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น หลักฐานในสมัยหลังประมาณศตวรรษที่ 15 ชี้ให้เห็นว่า เมื่อราชวงศ์หมิงยกทัพลงมาปราบเวียดนาม (และตอนล่างทางตะวันตกของที่สูงแห่งเอเชียด้วย) ได้นำเอาผลไม้แบบจีนลงมาเผยแพร่ นอกจากนี้ก็ยังทำให้ดินปืนและอาวุธมาถึงปืนใหญ่ (ทองเหลือง) กระจายลงมาในหมู่ประชาชนทางตอนใต้ของที่สูงแห่งเอเชียด้วย

2) พวกเยว่บางกลุ่ม โดยเฉพาะที่หนีไปทางตะวันตกของที่สูงของเอเชีย เช่น ยูนนาน ในที่สุดก็ต้องมาเผชิญกับจีนอีก และเคยเป็นเมืองออกของจีนในรูปใดรูปหนึ่ง

(ระดับความรู้ที่ได้นี้มีความเข้มข้นต่างกัน บางกลุ่มอาจ
รู้น้อย เช่น พวกไท-ไต จึงได้แต่ขยับความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่
แล้วในสังคมของตนไปใช้ในทางการเมืองระดับรัฐ นั่นคือใช้
ความผูกพันด้านเครือญาติ ประเพณีผีเมือง ฯลฯ)

4. จากคริสต์ศตวรรษที่ 3 ก่อน ค.ศ. จนถึงคริสต์
ศตวรรษที่ 13 มี “อาณาจักร” ของพวกเยว่เกิดขึ้นหลายแห่ง
ในที่ราบหุบเขา ที่ปรากฏในหลักฐานจีนและมีชื่อเสียงที่สุด
คือ น่านเจ้า แต่ไม่มีอาณาจักรแห่งใดที่มีพวกไท-ไตเป็นแกน
กลาง หากจะมีไท-ไตเกี่ยวข้องอยู่บ้างก็มักเป็นประชากรที่
ถูกอาณาจักรนั้นๆ ปราบปรามให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ชายแดน
(เท่าที่มีหลักฐานมักเป็นชายแดนค่อนข้างไปทางใต้ของที่สูงของ
เอเชีย บริเวณรอยต่อระหว่างจีนกับอุษาคเนย์ในปัจจุบัน)
หรือถูกกวาดต้อนมาเป็นทาส ทหาร หรือไพร่ส่วย

(บางคนกล่าวว่าอาจมีอาณาจักรเดียวที่ไท-ไตอาจ
เกี่ยวข้องมากหน่อยคือ “อ้ายลาว” แต่โดยส่วนตัวคิดว่า
ไม่มีหลักฐานเพียงพอจะคิดไปอย่างนั้นได้ เสียงที่พ้องกัน
ระหว่างคำว่า “ลาว” ในภาษาไท-ไต กับการถอดเสียงเป็น
ภาษาจีนว่า “ลาว” ไม่ได้บ่งชี้อะไรมากนัก ส่วนคำบรรยาย
เกี่ยวกับวัฒนธรรมของ “อ้ายลาว” ในหลักฐานจีนนั้นก็คือ
วัฒนธรรมร่วมที่พบในชาติพันธุ์อื่นๆ ทั่วทั้งที่สูงของเอเชีย
เช่น เรือนเสาสูง หลังคาจั่ว มุงใบไม้ รอยสัก กินหมาก ฯลฯ
คือวัฒนธรรมร่วม ไม่ใช่ของไท-ไตแต่ฝ่ายเดียว)

5. ถ้าดูบทบาทของพวกไท-ไตนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ลงมา ก็อาจกล่าวได้ว่า พวกเยว่ซึ่งจะกลายเป็นไท-ไตในอนาคต นับตั้งแต่นั้นเขามาก่อนคริสต์ศักราชจนถึงเมื่อมีบทบาทชัดเจนขึ้น เคลื่อนย้ายอยู่ในตอนล่างของ “ที่สูงแห่งเอเชีย” อันเป็นรอยต่อระหว่างจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบันเท่านั้น

ตรงนี้คือแหล่งกำเนิดของสายน้ำขนาดเล็กไม่ใหญ่นัก ซึ่งจะรวมตัวไปเป็นต้นแม่น้ำสายใหญ่คือ โขง สาละวิน อิรวดี สะโตง ฯลฯ มีพื้นที่ราบหุบเขาขนาดเล็ก ถ้าจะเกิดรัฐขึ้นก็เป็นรัฐเล็กๆ ที่ไม่มีบทบาทในประวัติศาสตร์พอที่เงินจะพูดถึงได้มากนัก ผิดกับตอนบนของ “ที่สูงแห่งเอเชีย” ซึ่งมีที่ราบหุบเขาขนาดใหญ่ เช่น เมืองหนองแสหรือตาลีในยุennาน ที่ซึ่งกลายเป็นที่ตั้งของศูนย์กลางขนาดใหญ่ เช่น น่านเจ้า และตาลี

ด้วยเหตุดังนั้น พวกเยว่กลุ่มที่จะกลายเป็นไท-ไตซึ่งเคลื่อนย้ายอยู่ทางตอนล่างจึงไม่ได้สัมผัสกับอารยธรรมใหญ่อย่างใกล้ชิดนัก ไม่ว่าจะเป็นจีนหรืออินเดีย แม้ถูกรัฐใหญ่เช่นน่านเจ้าเข้าครอบครองในคริสต์ศตวรรษที่ 8 ก็เป็นเพียงประชากรชายขอบห่างไกล ซึ่งถูกเกณฑ์ไปใช้งานตามชายแดนเท่านั้น นั่นคือเหตุผลที่พวกไท-ไตไม่ได้ถือพุทธหรือพราหมณ์ และไม่ได้ใช้อักษรจีน สืบมาจนประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 12 ไปแล้ว จึงเริ่มได้สัมผัสกับอารยธรรมใหญ่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น (ผ่านคนอื่นอีกที เช่น ผ่านมองโกล พยูหรือพม่า

มอญ เขมร และเวียด)

(แม้แต่จอบและพลั่วไถแบบจีนและอินเดีย ก็ว่ากันว่าเข้ามาสู่ดินแดนตอนล่างสุดของ “ที่สูงแห่งเอเชีย” (รัฐขาน ล้านนา ล้านช้าง สิบสองจุไท) ในช่วงราชวงศ์มองโกลหรือต้นราชวงศ์หมิงนี่เอง ... พลั่วไถอินเดียอาจเข้ามาก่อนผ่านรัฐในลุ่มน้ำเจ้าพระยา)

6. พวกเยว่กลุ่มหนึ่งมีสำนึกว่าตนเป็นไท-ไต (เป็นชื่อของกลุ่ม ไม่ได้แปลว่า “คน” เฉยๆ) ตั้งแต่เมื่อไร?

(เราอาจกล่าวได้ว่า การที่คนไทดำ-ขาว ลื้อ ลาว เขิน ขาน อาหม เกิดสำนึกว่าตนเป็นเชื้อชาติเดียวกัน รวมทั้งกับพวกสยามด้วยนั้น สำนึกนี้เกิดขึ้นในสมัยใหม่ ฟรังค์มิชชันนารีและนักวิชาการอาณานิคมเป็นคนเผยแพร่ความคิดนี้ ตามความคิดของคำว่า Race หรือเชื้อชาติ ซึ่งกำลังเป็นแนวคิดสำคัญของโลกตะวันตกในสมัยนั้น)

แต่คำว่าไท-ไตถูกคนในกลุ่มเหล่านี้เรียกตนเองให้ต่างจากคนอื่นมาในสมัยโบราณ หรือหลังคริสต์ศตวรรษที่ 13 ก่อนสมัยใหม่มาบ้างเหมือนกัน เช่น ในสังคมของพวกไทดำ-ขาวแยกอย่างชัดเจนระหว่างพวกไทกับพวกสา (ข่า) แต่ไม่แน่ใจว่าไทในที่นี้หมายถึงชาติพันธุ์ที่มีสิทธิ์ทางสังคมต่างกัน หรือหมายถึงเชื้อชาติกันแน่

ในจารึกของล้านนามีคำที่เรียกพวกทางใต้ (อยุธยา) ว่า “ไทนิเทศ” ไม่รู้ว่าหมายถึงอะไร สมมติว่านิเทศคือ “วิเทศ”

ไทนิเทศอาจแปลว่า “คนต่างประเทศ” แต่เขาก็ไม่ได้เรียก
พม่าว่า “ไทนิเทศ” ทำไมจึงเรียกคนทางใต้ว่า “ไท” รวมทั้ง
การนับปีแบบพื้นเมืองก็เรียกว่ำนับแบบ “ไท” (นับแบบรอบ
60 ปี เอามาจากจีน) ในรัฐชาน ชาวไทใหญ่กลุ่มหนึ่งเรียก
ตนเองว่า “ไตหลวง” เพื่อให้ต่างจากพวกลื้อ เขิน ยวน ฯลฯ
นี่ก็เหมือนกัน เขาไม่ได้เรียกลัวว่าไตลัวะ หรือแอ่นว่าไตแอ่น
แต่ผมไม่แน่ใจว่าเขาเรียกลื้อว่าไตลื้อ ไตเขิน ไตยวน ฯลฯ
หรือเรียกลื้อ เขิน ฯลฯ เฉยๆ แต่อย่างน้อยที่เรียกตนเองแยก
ออกมานั้น ก็แสดงอยู่แล้วว่าเขามีสำนึกว่าเป็น “ไต” พวกหนึ่ง
และอย่างที่เราอยู่แล้วว่า ลาลูแบร์บอกคนอยุธยาเรียกตนเองว่า
เป็นคนไท

สรุปก็คือ คำว่าไท-ไตถูกใช้เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์
หลายกลุ่มมาก แต่ต่างก็มีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรม
โดยเขาจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ขึ้นชื่อว่าชาติพันธุ์ เราเน้นด้าน
วัฒนธรรม คือไม่เกี่ยวกับเชื้อชาติ เพราะที่จริงไท-ไตทุกกลุ่ม
นั้นผสมปนเปกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มากมายดังที่กล่าวแล้ว
แต่ยังรักษาลักษณะเด่นทางชาติพันธุ์ไว้ได้สืบมา เช่น ภาษา
การนับญาติ ลำดับความสำคัญของตำแหน่งในระบบเครือ
ญาติ “ศาสนา” วรรณกรรม ฯลฯ

คำถามข้างต้นหมายถึงไท-ไตในความหมายนี้

คำตอบอยู่ในหลักฐานจีน แต่ไม่ชัดเจนนัก ต้องอาศัยการ
ตีความและตำนานพื้นเมืองเข้ามาช่วย

หลักฐานจีนกล่าวถึงคนป่าเถื่อนพวกหนึ่งซึ่งจีนอ้าง

เหมือนกับว่ามีความสืบเนื่องต่อมาตามลำดับจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 13 ลงมา (เมื่อเป็นที่ชัดเจนแล้วว่าหมายถึง ไท-ไต) เช่น กล่าวถึงกลุ่มที่มีนามโคตรว่า Lac หรือ Lo (ลอ) อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัด Cao Bang ของเวียดนามตั้งแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 7-8 แต่เมื่อพวกเวียดที่ขยายขึ้นมามีดเอาลุ่มน้ำแดง ก็หนีกลับไปขุนนาน แต่ต่อมาก็อพยพกลับมาอยู่แถบต้นน้ำดำ-แดงอีกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7-8 ซึ่งก็คือ ไทดำ-ขาว

หรือหลักฐานจีนในสมัยหยวน กล่าวย้อนกลับไปในคริสต์ศตวรรษที่ 8 ว่า พวกคนป่าเถื่อนอีกพวกหนึ่งเคลื่อนย้ายจากลุ่มน้ำโขงตอนบนไปอยู่แถบลุ่มน้ำสาละวิน จีนเรียก “ไปยี่” ซึ่งหมายถึงคนป่าเถื่อน แต่คำนี้จีนใช้เรียกพวกขานสืบมาในภายหลังด้วย จะเหมาว่าไปยี่ที่อพยพโยกย้ายจากต้นน้ำโขงคือพวกขานได้หรือไม่ (และขานเรียกตนเองว่า “ไทโหลง”)

อย่างไรก็ตาม ตำนานของพวกไท-ไตที่พอจะใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้เริ่มเรื่องราวที่สืบเนื่องมาถึงสมัยหลังในคริสต์ศตวรรษที่ 11 ลงมา

มีหลักฐานจีนที่กล่าวถึงตอนเหนือของพม่าด้วยว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 8 เมื่อน่านเจ้ามีอำนาจมาก ก็พยายามสร้างเส้นทางติดต่อกับอินเดียทางบกเช่นเดียวกับจีนในสมัยราชวงศ์ถัง เป็นเส้นทางที่ผ่านมาทางต้นน้ำสาละวินมุ่งไปทางตะวันตก เพื่อรักษาเส้นทางการค้านี้ให้ปลอดภัย จำเป็นต้อง

ส่งกำลังทหารขนาดเล็กมาตั้งบนเส้นทางนี้เป็นจุดๆ กองทหาร
เลือกจะตั้งค่ายของตนในจุดซึ่งมีพื้นที่ราบหุบเขา (และคง
ไม่มีใครใช้ประโยชน์อย่างที่กล่าวแล้ว) แต่ละค่ายอยู่ห่างไกล
จากศูนย์กลางของอาณาจักรนานเจ้าหรือจีนมาก จึงต้อง
เกณฑ์ประชาชนซึ่งอยู่แถวนั้น อันได้แก่ พวกไท-ไตให้มา
ทำนาอยู่บริเวณที่ตั้งค่าย เพื่อส่งข้าวให้ทหาร ว่ากันว่านี่เป็น
เหตุของการเคลื่อนย้ายของพวกไท-ไตลงมาสู่ตอนเหนือสุด
ของอุษาคเนย์

บางคนตั้งข้อสังเกตว่า เมืองเก่าๆ ของพวกชานตั้งอยู่
ตามที่ราบหุบเขา บนเส้นทางไปสู่อินเดียนี้เป็นส่วนใหญ่

ทฤษฎีนี้ทำให้พวกไท-ไตเคลื่อนย้ายเข้ามาสู่ลุ่มน้ำ
สาละวินตอนบน ก่อนที่กองทัพมองโกลจะเกณฑ์มาเป็นทหาร
รบกับพุกามถึง 400 ปี (ทฤษฎีหลังเป็นของ Luce)

7. สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งในหมู่คนที่ปัจจุบัน
ถูกเรียกว่าไท-ไต (แต่เขาจะเรียกตนเองอย่างไรในสมัยนั้น
ไม่ทราบแน่ชัด) มีการอพยพสืบเนื่องไปๆ มาๆ และขออย่าว่า
ไป-กลับตามแนวตะวันออก และตะวันตกบน “ที่สูงแห่งเอเชีย”
หลายตลบอยู่บ่อยๆ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกลุ่มที่เรียกว่า “นุง”

ในคริสต์ศตวรรษที่ 11 พวกคนป่าที่หลบอำนาจจีนขึ้น
เขา มีกลุ่มหนึ่งไปอยู่ในหุบเขาที่สลับซับซ้อนของกวางสี
ภายใต้โคตรสายผู้หญิงที่ชื่อโคตรว่า “นุง” มีเขยและลูกชาย
ที่ได้อำนาจ (หรือขยายอำนาจ) ออกไปครอบครองผู้คนใน

หุบเขาอื่นๆ อีกหลายสิบหุบเขา เมื่ออำนาจกล้ำแก่งขึ้นก็ลงจากเขาไปปล้นสะดมเมืองของจีนในที่ราบ ยึดเอานานนิง (เมืองหลวงของกวางสี) ได้ แล้วยกกำลังไปล้อมเมืองกึ่งตั้งหรือเมืองท่ากวางตุ้งไว้ได้กว่า 50 วัน จีนต้องส่งทัพมาปราบจนเอาชนะได้ พวกขุนถูกฆ่าตายจำนวนมาก

ไพร่พลส่วนใหญ่ยอมจำนน แต่พวกที่อยู่ในโคตรนุญและพันธมิตรใกล้ชิดอพยพหนี ไปอยู่แถบต้นแม่น้ำโขงในสิบสองปันนาปัจจุบัน จนถึงเมืองแต้หัง (ถ้าจำไม่ผิดไท-ไตเรียกเมืองลา) ทำให้ภาษาไทลื้อและไทแต้หังในทุกวันนี้ยังมีการประกอบคำสำนวนหลายอย่างที่ไม่เหมือนไทรอบข้าง แต่ไปเหมือนกับไทจ้วงในกวางสี (นักภาษาวาอย่างนั้น) นอกจากนี้ มีตำนานที่ยังจดจำเรื่องกบฏได้ แต่พออีกร้อยกว่าปีต่อมา ดินแดนต้นแม่น้ำโขงถูกพวกมองโกลรุกราน พวกนุญอพยพกลับไปอยู่กวางสีอีก (รวมทั้งไปอยู่ร่วมกับพวก “ไห่” ในจังหวัดเหอหนอสุดของเวียดนามที่ติดกับกวางสี)

การอพยพเคลื่อนย้ายไปๆ มาๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีวัฒนธรรมใกล้เคียงกันนี้อาจเป็นเหตุให้ภาษาไท-ไต ซึ่งแม้กระจายกว้างมากจากกวางสีถึงลุ่มน้ำพรหมบุตรในอินเดีย แต่ก็ยังมีความใกล้เคียงกันมาก (นักภาษาบางคนอธิบายว่าความใกล้เคียงกันของภาษานี้ เกิดจากการอพยพเคลื่อนย้ายของพวกที่ใช้ภาษาไท-ไตและต้องเกิดขึ้นในเวลารวดเร็วมาก ทำนองน้ำกองเดียวไหล และนำไปหลายทิศทางในระยะเวลาอันสั้น ... แต่ผมคิดว่าไม่น่าจะใช่

การอพยพโยกย้ายบ่อยของพวกไท-ไตนั้น ทำให้ชุมชนของพวกเขามักไม่ประกอบด้วยกลุ่มไท-ไตเพียงกลุ่มเดียว ไม่นับคนต่างชาติพันธุ์ไปเลยซึ่งก็มีจำนวนไม่น้อยเหมือนกัน ในสิบสองจุไทมีไทดำ ไทขาว และไทลาย เป็นอย่างน้อย ซ้ำยังมีไทที่ถูกเรียกว่าไทในตอนเหนือสุดของเวียดนามอีกด้วย ในรัฐชานไม่ได้มีแต่ไทหลวง แต่มีลื้อ เขิน ยวนแทรกอยู่ทั่วไป คิดถึงพวกลื้อเพียงกลุ่มเดียวก็จะเห็นว่ากระจายอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์กว้างใหญ่มาก (ทั้งเพราะถูกกวาดต้อนและอพยพเอง) คือ จากลาวเหนือไปถึงลุ่มน้ำสาละวิน รวมทั้งลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนด้วย

(เรื่องการกระจายตัวผสมปนเปกันระหว่างไท-ไตกลุ่มต่างๆ นั้น ทำให้ผมคิดว่า เราไม่อาจพูดถึงชุมชนไท-ไตได้ว่ามีประชากรไท-ไตอยู่กลุ่มเดียว เช่น สุโขทัยอาจประกอบด้วยประชากรที่เคลื่อนย้ายมาจากภาคอีสานผ่านอำเภอลำปาง การอย่างที่อาจารย์ศรีศักรว่าก็ได้ แต่ไม่ใช่เฉพาะเท่านั้นแน่ ต้องมีไท-ไตจากทางอื่น เช่น อาจารย์ขจร สุขพานิช คิดว่าสุโขทัยเกิดขึ้นจากการขยายอำนาจของพวกไทหลวง จะจริงหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ไม่แปลกถ้าจะมีไทใหญ่ผสมอยู่ด้วย รวมทั้งพวกไทยวนจากภาคเหนือด้วย)

8. ที่ราบหุบเขาและการชลประทาน

“ที่สูงแห่งเอเชีย” เป็นพื้นที่สูงกว้างใหญ่ไพศาลกลางทวีปเอเชียก่อนมาทางใต้ จากด้านตะวันตกของเวียดนาม

(และย้อยลงมาในกัมพูชา) ไปจนถึงด้านตะวันออกของอินเดีย รวมรัฐเล็กรัฐน้อยในเทือกเขาหิมาลัยด้วย มีพื้นที่มากกว่า 2.5 ล้านตารางกิโลเมตร และอยู่ในระดับความสูงประมาณ 300 เมตรเหนือน้ำทะเลขึ้นไป

แต่เมื่อพูดถึงผู้คนซึ่งอยู่ในที่สูงแห่งนี้ (เช่นเมื่อเรียกดินแดนนี้ว่า Zomia – มาจากคำ Zomi ในภาษาทิเบต-พม่า แปลว่า ประชากรบนที่สูง) ก็มักไม่นับรวมเสฉวน ซึ่งถูกผนวกเข้าไปในจักรวรรดิจีนมานานแล้ว และไม่รวมรัฐในเทือกเขาหิมาลัย เพราะไม่มีประวัติที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้คนบน Zomia อื่นๆ

“ที่สูงแห่งเอเชีย” ซึ่งพวกเยว่หลบหนีขึ้นมาอยู่นั้น นอกจากประกอบด้วยทิวเขาสลับซับซ้อนเป็นผืนใหญ่แล้ว ยังมีที่ราบหุบเขาอยู่เป็นหย่อมๆ ทั่วไป ใหญ่บ้างเล็กบ้าง บนที่ราบนี้มีสายน้ำจากภูเขาไหลผ่าน มักไม่ใช่สายน้ำขนาดใหญ่ (มีลักษณะไม่ต่างจากที่ราบในตอนใต้ของลุ่มน้ำแยงซี) เหมาะที่ผู้คนจำนวนน้อยจะสามารถทำชลประทานเพื่อกระจายน้ำให้เปิดที่นาได้ทั่วทั้งหุบเขา

แม้กระนั้นการเปิดพื้นที่ชลประทานก็ต้องใช้แรงงานมากพอสมควร พวกเยว่ซึ่งอพยพมาอย่างมีการจัดตั้ง ย่อมมีอำนาจทางการเมืองมากกว่าคนบนที่สูงซึ่งอยู่มาก่อน (ตำนานไท-ไตมักพูดถึงกษัตริย์ให้ลูกตั้งแต่ 2 คนไปจนถึง 30 คน ไปตั้ง “เมือง” ต่างๆ นั่นคือการเคลื่อนย้ายที่มีการจัดตั้ง ไม่ใช่ต่างหอบเสื่อผืนหมอนใบไปเที่ยวหาที่ทำกิน) จึงได้คนเหล่า

นั้นมาเป็นแรงงาน ในฐานะทาสบ้าง (ประเพณี “ดีข้า”) เป็น “คนเรือน” คือ ข้าในอุปถัมภ์บ้าง เขยบ้าง สะใภ้บ้าง ฯลฯ ทำให้ “เมือง” ในที่ราบหุบเขา มีประชากรหนาแน่นเพิ่มขึ้น กลิ่นคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในชาติพันธุ์เดียวกัน และเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้า อย่างน้อยก็ในท้องถิ่นละแวกนั้น

มีใครอยู่ในที่ราบหุบเขามาก่อนหรือไม่? ตรงนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน ในรัฐชาน Edmund Leach (ทำการศึกษาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้ว) สังเกตเห็นว่า บนที่สูงกะฉิ่นหากไม่มีร่องรอยชลประทานและไร่นาที่พวกเขาทิ้งไว้ ก็ไม่มีใครเคยอาศัยอยู่เลย แต่ในขณะเดียวกันก็มีตำนานว่า ประชากรบนพื้นที่สูงเคยตั้งชุมชนในที่ราบหุบเขามาก่อน เช่น ต้องรบกับคนพื้นเมืองจนเอาชนะจึงตั้งเมืองขึ้นได้ หรือ แต่งงานกับลูกสาวชนเผ่า หรือยกย่องให้ชนพื้นเมืองเป็นเจ้าของแผ่นดินในพิธีราชาภิเษกของกษัตริย์เชียงตุงและเชียงใหม่ เป็นต้น

(ในสิบสองจุไทย ตำนานมักพูดถึงการทำศึกเพื่อแย่งพื้นที่ราบหุบเขาเสมอ ทำให้นักวิชาการฝรั่งเศส เช่น Condominas คิดว่าพวกไท-ไตมีกองทหารในการอพยพ ทำหน้าที่ปราบปรามคนพื้นเมืองเพื่อแย่งที่ราบหุบเขา และพวกทหารหรือ “เจ้า” จะรักษาอภิสิทธิ์ของตนไว้ใน “เมือง” ที่สร้างขึ้นอย่างเหนียวแน่นสืบมา แต่เรื่องนี้คงต้องฟังหูไว้หู)

“ที่สูงแห่งเอเชีย” นี้มีชื่อเสียงขึ้นเพราะงานศึกษาของ เจมส์ ซี. สกอตต์ (James C. Scott) ในเรื่อง “ศิลปะของการ

“ไม่ถูกปกครอง” (คนบนที่สูงในพื้นที่นี้ตั้งใจจะไม่อยู่ในรัฐ และต้องใช้ศิลปะหลายอย่างเพื่อให้รัฐ “อ่าน” เขาไม่ออก) เขาเรียกพื้นที่นี้ว่า Zomia (Zomi เป็นคำในภาษาทิเบต-พม่า แปลว่า ประชากรซึ่งอยู่บนที่สูง) ตามอย่างนักภูมิศาสตร์เยอรมันคนหนึ่ง เพราะมันตรงกับประเด็นของเขาคือคนบนพื้นที่สูง

แต่อันที่จริงบนโซเมียนี้เราไม่อาจแยกคนออกจากกัน ด้วยระดับความสูงได้ (นั่นเป็นอิทธิพลของนักวิจัยอเมริกันที่ไปมองคนบนที่สูงซึ่งรัฐไม่มีอำนาจควบคุมว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์) เพราะทั้ง 2 กลุ่มสัมพันธ์กันและต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดมา บนโซเมียมีเมืองของรัฐซึ่งตั้งอยู่บนความสูงเกิน 300 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลเยอะเยะ เช่น เชียงใหม่เองก็สูงประมาณ 330 เมตร ผมอยากใช้ชื่อโซเมียเรียก “ที่สูงแห่งเอเชีย” เหมือนกัน แต่ไปติดขัดตรงความหมายที่จำกัดของมัน

พวกที่ถูกจีนเรียกว่าเยว่ รวมทั้งพวกไท-ไตด้วย ต่างเป็นประชากรบนที่สูงหรือโซเมียนี้ (เราเป็นชาวเขาอีกประเภทหนึ่งเกือบตลอดประวัติศาสตร์ของเรา) รัฐที่ตั้งอยู่ใต้พื้นที่สูงนี้ นับตั้งแต่สุโขทัยลงไปจนถึงนครศรีธรรมราชล้วนตั้งอยู่ในภูมิภาคที่แปลกปลอมสำหรับคนไท-ไต หากไม่มี “ครู” อันได้แก่ แวก มอญ เขมร มลายู พม่า จีน ฯลฯ พวกไท-ไตไม่น่าจะมีอำนาจขึ้นมาในดินแดนอันเป็นที่ราบตรงนี้ได้เลย ถึงมีก็ไม่น่าจะรักษาต่อมาได้เป็นเวลานานๆ

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่าง “คนป่าเถื่อน” ด้วยกันนี้สำคัญอย่างยิ่ง เราจะเห็นได้ในรัฐไท-ไตที่อยู่บนโซเมียทั่วไป นับตั้งแต่คำตีไปจนถึงสิบสองจุไท ฉะนั้นสังคมไท-ไตที่มีในประวัติศาสตร์จึงประกอบด้วยคน “ร้อยพ่อพันแม่” ตลอดมา ไม่ใช่เฉพาะอยุธยา-บางกอกเท่านั้น ที่มีคนต่างชาติซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมกัน

ในเรื่องชลประทานนั้นอยากให้เปรียบเทียบกับพม่าและระบบชลประทานกว้างใหญ่ไพศาลตรงกลางประเทศที่เรียกว่า จอกเซ กษัตริย์พม่ามีหน้าที่ต้องกำกับดูแล จนถึงเสด็จออกไปสร้างหรือตรวจตราระบบตลอด พุดอีกอย่างหนึ่งคือชลประทานเป็นหน้าที่และโครงการของรัฐ แต่ในรัฐไทยบนโซเมียนั้น รัฐแทบไม่เคยทำหน้าที่นี้เลย ชลประทานเป็นเรื่องของชุมชน สร้างและรักษาเอาเอง บางครั้งอาจมีผู้มีอำนาจในท้องถิ่น สามารถเกณฑ์แรงงานผู้คนไปสร้างเหมืองฝายขนาดใหญ่ เพื่อจับจองที่นาไว้เป็นของตนเองบ้าง แต่นั่นก็เป็นเรื่องของ “ผู้ใหญ่หรือคนใหญ่” ที่ไม่เกี่ยวกับรัฐโดยตรง

ด้วยเหตุดังนั้น ระบบการเมืองของรัฐไท-ไตบนโซเมียจึงห่างไกลจากการ “รวมศูนย์” เพราะเอาเข้าจริงแม้แต่อำนาจรัฐเหนือชุมชนก็ยังไม่สู้จะมากนัก “เมือง” แต่ละเมืองเป็นอิสระต่อกัน ยอมขึ้นกันด้วยระบบเกียรติยศเดียวกันเท่านั้น ดังที่ทราบกันอยู่แล้ว “ลาว” นั้นไม่เคยมีจนฝรั่งเศษสร้างขึ้นแต่มีหลวงพระบาง เวียงจันทน์ จำปาศักดิ์ (นครพนมและอุบล) ซึ่งสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทางวัฒนธรรม “ล้านนา” ไม่

เคยเป็นรัฐ แต่เป็นชื่อดินแดนเหมือน “ล้านช้าง” ประกอบด้วยเมืองต่างๆ หลายเมือง เชียงใหม่อาจเป็นเมืองใหญ่ที่มีอำนาจมากหน่อย (ถึงอย่างไรแอ่งเชียงใหม่-ลำพูนก็ใหญ่มากเมื่อเทียบกับแอ่งอื่นๆ) จนสามารถควบคุมแอ่งเล็กๆ ที่อยู่รายรอบได้ เช่น เชียงดาว ผาง จอมทอง ฮอด แม่แจ่ม ฯลฯ เป็นบางครั้งบางคราว

ปัญหามาเกิดขึ้นที่สุโขทัย ซึ่งอยู่ติดกับโซเมียงทางใต้ มีทิวเขาเลยลงมาอยู่บ้าง แต่มีที่ราบและแม่น้ำใหญ่หลายสาย ในเขตที่เป็นดินแดนของตน (แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำปิง เป็นอย่างน้อย) เป็นจุดเริ่มต้นไปสู่ที่ราบกว้างใหญ่ของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ชลประทานระบบที่ไท-ไตชำนาญในที่ราบหุบเขา ใช้ไม่ได้อีกแล้ว

แต่สุโขทัยกลับมีระบบชลประทานที่ “ไม่ไท-ไต” เลย เช่น สรีดภงส์หรืออ่างเก็บน้ำ ไม่เคยเห็นในรัฐไท-ไตบนโซเมียงที่ไหน นอกจากทะเลสาบตามธรรมชาติบนยอดเขา การชักเอาน้ำมาเก็บไว้ในตระพังในเมืองก็ประหลาดกว่าในเมืองของไท-ไตบนโซเมียง ยิ่งกว่านี้เคยอ่านเจอการขุดคันของนักโบราณคดีว่า มีการขุดเหมืองชักน้ำจากน้ำปิงที่พราณกระต่ายเข้ามายังเมืองสุโขทัย ถ้าเรื่องนี้จริง เหมืองที่ยาวต่อเนื่องกันอย่างนั้น ต้องเป็นงานของรัฐแน่ และต้องถือเป็นของใหม่เหมือนกัน

ทั้งหมดนี้อธิบายได้อย่างเดียวว่าเป็นอิทธิพลของระบบชลประทานเขมร (อิทธิพลเขมรมีมากกว่าวัดศรีสวาย) ย้อน

กลับไปดูระบบชลประทานเขมรตามความรู้อันจำกัดของผม ก็คือ บารายเก็บกักน้ำไว้ใช้ในเมือง ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบชลประทานเพื่อการเกษตรกรรม (อย่างที่นักวิชาการฝรั่งเศส Groslier เคยอ้างมาก่อน) ฉะนั้นจึงไม่ต่างจากที่อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม พูดถึงคูน้ำรอบกำแพงเมืองในชุมชนเมืองของภาคอีสาน คือ ไร่ไช้รอบโคกบริโคก ไม่ใช่เพื่อการเกษตรกรรม ดังนั้นการเก็บกักน้ำและชักน้ำของสุโขทัยจึงน่าจะมีจุดหมายเดียวกัน คือไว้ใช้ในเมือง ไม่ใช่เป็นการเปิดที่นา

(มีปัญหาอยู่เรื่องหนึ่งคือ ตำนานเรื่องเหมืองอ้ายฟ้าของเชียงใหม่ ชักน้ำจากน้ำแม่แตงเพื่อเปิดพื้นที่นาทางทิศเหนือของตัวเมืองเชียงใหม่ ว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยหริภุญไชย โดยรัฐ อธิบายได้อย่างเดียวว่าตำนานนี้ไม่จริง และเราไม่รู้ประวัติที่แท้จริงของเหมืองอ้ายฟ้า ซึ่งเป็นเหมืองที่ใหญ่มากจนไม่คิดว่าจะสร้างขึ้นด้วยแรงของชาวนาในชุมชน)

9. ที่ราบหุบเขาซึ่งพวกเยว่เข้าไปจับจองทำเกษตรนั้น เป็นสมบัติของใคร

เราจะใช้ข้อสังเกตของ Edmund Leach ในที่สูงกะฉินว่า ที่ราบหุบเขาไม่มีใครใช้เลยนอกจากพวกขาน มาอธิบายที่ราบหุบเขาทั่วทั้งไซเมียได้หรือไม่ หลักฐานประเภทตำนานของหลายพื้นที่ที่กลับพูดไปอีกอย่างหนึ่ง

ก่อนอื่นต้องเข้าใจว่า แม้ว่าคนบนพื้นที่สูงอันเป็นกลุ่ม

ที่ไม่ได้อพยพมากับพวกเยว่ อาจไม่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ราบ หรือไม่ได้ใช้พื้นที่ราบหุบเขาเพื่อการเกษตร แต่เขาคง “ใช้” พื้นที่นี้อย่างแน่นอน เพราะเป็นแหล่งน้ำ (และอาจมีโป่งเกลือ) จึงน่าจะเป็นแหล่งล่าสัตว์ที่ดี นอกจากนี้มีพืชพันธุ์ธัญญาหารให้เก็บเกี่ยวไปบริโภคได้ (พิสูจน์ทางพันธุวิทยาแล้วว่า ข้าวไร่ซึ่งใช้ปลูกบนที่สูงนั้นเป็นพันธุ์เดียวกับข้าวป่าที่ขึ้นในที่ชื้นแฉะ แสดงว่าคนบนพื้นที่สูงน่าจะลงมาเก็บธัญพืชในที่ราบหุบเขามาก่อนแล้ว)

คำถามคือ เขาจะหวงแหนพื้นที่ลุ่มในหุบเขาหรือไม่ หากมีคนอื่นเข้ามาตั้งถิ่นฐาน คำตอบคือ เป็นไปได้ทั้ง 2 ทาง และในตำนานของดินแดนต่างๆ ก็มีที่พูดถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาว “พื้นเมือง” บนที่สูง กับพวกที่อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ เช่น ยกลูกสาวให้เป็นเมียหัวหน้าพวกอพยพ แต่ก็มีตำนานอีกไม่น้อยที่พูดถึงสงครามระหว่างกัน จนเมื่อพวกผู้อพยพสามารถเอาชนะคนบนที่สูงได้แล้ว จึงสามารถตั้ง “เมือง” ของตนขึ้นได้

ผมตอบชัดๆ ไม่ได้ แต่คิดว่าควรระลึกไว้ด้วยว่า คนบนที่สูงไม่ควรถูกสมมติให้หยุดนิ่งโดยไม่มีพัฒนาการใดๆ เลย จึงเป็นไปได้ว่าในบางท้องที่ คนบนที่สูงได้ลงมาตั้งชุมชน (“เมือง”) ในพื้นที่ราบหุบเขามาก่อนแล้ว เช่น หากนางจามเทวีเป็นลัษะที่ได้รับอารยธรรมอินเดีย+มอญ+เขมร แล้ว (ดังคำสันนิษฐานของนักวิชาการบางท่าน – ดูเหมือนจะรวมท่านจันทร์ด้วย) ทรัพยากรคือรัฐบนพื้นที่ราบหุบเขาแน่

(แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องระวังด้วยว่า มีตำนานเล่าขานของชนพื้นเมืองอีกหลายแห่ง เช่น ลัวะในเชียงใหม่ ที่กล่าวว่าพวกเขาเป็นเจ้าของเมืองนั้นๆ มาก่อน เช่น ทั้งเชียงใหม่และเชียงตุง ตำนานเหล่านี้จะจริงหรือไม่ก็ไม่อาจพิสูจน์ได้ เพียงแต่ว่าระบบการเมืองแบบ “เมือง” ซึ่งเป็นของพวกไท-ไตนั้น ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นอุดมคติของความเจริญสูงสุดทางการเมืองของชุมชนบนโซเมีย หัวหน้าสกุลของพวกกะฉิ่นที่มีอำนาจและรวยมากขึ้นมักยกตัวเองเป็น “เจ้าฟ้า” หรือ โสพวา – ซึ่งก็คือ “เส้าฟ้า” คำในภาษาไทยใหญ่ที่ออกเสียงแบบพม่า พวกเขาบัญญัติประกาศตนเองเป็น “เจือง” ตำนานเหล่านี้อาจสะท้อนความมีตัวตนของคนพื้นเมืองในภายหลังเท่านั้น ไม่ใช่ความจดจำที่เป็นจริง ตำนานเหล่านี้อาจเล่ากันเพื่อยืนยันความเป็นผู้เจริญของลัวะก็ได้)

ดังนั้นเมื่อตกมาถึงหลังคริสต์ศตวรรษที่ 8 ไปแล้ว คนบนโซเมียเริ่มได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมที่สูงกว่า เช่น น่านเจ้าขยายอำนาจลงมาถึงต้นแม่น้ำโขงและสาละวิน อีกทั้งเป็นสะพานทอดนำเอาอารยธรรมจีนลงมาด้วย ราชวงศ์ซ่งได้ย้ายเมืองหลวงลงมาอยู่ใต้แม่น้ำแยงซี เปิดการค้าทางทะเลกว้างขึ้น และคงมีการค้าทางบกกับคนบนโซเมีย กษัตริย์อินทราจากพุกามปราบปรามหัวเมืองไทใหญ่บางส่วนไว้ในอำนาจได้ ศูนย์กลางอำนาจและวัฒนธรรมได้โซเมียในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น ละโว้ อาจดึงดูดคนบนโซเมียให้ลงไปรับอารยธรรมด้วย (เช่น เรียนพุทธศาสนา)

จึงไม่แปลกอะไรหากจะบอกว่า มีประชาชนบนที่สูงของไซเมียได้ลงมาตั้งถิ่นฐานถาวร และพัฒนาระบบการเมืองที่ซับซ้อนขึ้นในพื้นที่ราบหุบเขาในบางทำเล ก่อนที่พวกไท-ไตจะอพยพมาถึง และด้วยเหตุดังนั้นจึงต้องทำศึกกับผู้อพยพซึ่งเข้ามาช่วงชิงทรัพยากรของเขา

10. การรุกรานของกองทัพมองโกล

ฝรั่งมักคิดถึงทัพมองโกลว่าเกรียงไกร ซึ่งก็คงเกรียงไกรจริงในที่แห่งๆ (พื้นดินแห้งและอากาศแห้ง) แต่ว่าที่จริงแล้วกองทัพมองโกลรุกรานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่สำเร็จสักแห่ง ยกเว้นแต่เมืองพุกาม ซึ่งก็พ่ายแพ้ด้วยปัจจัยอื่นๆ อีกหลายอย่าง ไม่เฉพาะแต่กำลังทัพของมองโกลเท่านั้น เช่น มองโกลรุกรานเวียดนามก็ไม่สำเร็จ รุกรานชวาก็ไม่สำเร็จ รุกรานเชียงใหม่และเมืองในลุ่มน้ำโขงตอนบนก็ไม่สำเร็จ ดูเหมือนรุกรานจามปาก็ไม่สำเร็จด้วย

เหตุผลก็เพราะ การยกทัพผ่านไซเมียลงมานั้นไม่ถ่ายนัก โดยเฉพาะในการส่งกำลังบำรุง ยกเว้นแต่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนบนไซเมียเอง กรณีกองทัพมองโกลที่ตีพุกามได้นั้น เพราะเกณฑ์พวกไปยี้เข้าร่วมจำนวนมาก (หลักฐานจีนว่าสองแสนกว่าคน ซึ่งฟังดูมากไปหน่อย) จำนวนมากของพวกนี้คือไท-ไต และเป็นเหตุให้พวกไท-ไตขยายอำนาจของตนลงมาตามลำน้ำสาละวินและอิรวดีเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา

นอกจากเส้นทางทุรกันดาร์และहांไกลแล้ว กองทัพ

ม้าของมองโกลก็ใช้ไม่ค่อยได้ผล เพราะพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองในต้นแม่น้ำโขงล้วนชื้นแฉะ อุดมด้วยโรคภัยไข้เจ็บที่ทหารมองโกลและจีนไม่คุ้นเคย กองทัพที่ยกมาจากจีนเพื่อทำสงครามกับรัฐต่างๆ ในตอนใต้ของไซเบียร์ มักตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บมากกว่าสงคราม (สืบมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19) เวลาที่พูดถึงอำนาจทางทหารของจีนต้องคิดถึงยูนนาน ไม่ใช่จีนจริงๆ ซึ่งที่จริงก็เป็นประชาชนบนไซเบียร์ด้วยกันนั่นเอง (ดังจะกล่าวถึงข้างหน้า)

ความสำคัญของกองทัพมองโกลในประวัติศาสตร์ของพวกเขา-ไตจึงไม่ได้อยู่ที่กำลังทัพ แต่อยู่ที่ว่ากองทัพมองโกลได้ทำลายอำนาจของรัฐใหญ่ในแอ่งเมืองตาลี – ทั้งน่านเจ้าและตาลีในเวลาต่อมา – เป็นผลให้ประชาชนในแถบตอนล่างของไซเบียร์รวมทั้งพวกเขา-ไตด้วย พัฒนาไปในหนทางที่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เช่น ขยายระบบ “เมือง” ของตนเองออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น ในขณะเดียวกันคริสต์ศตวรรษที่ 13 ก็เป็นยุคเสื่อมสลายของอาณาจักรใหญ่ๆ ในลุ่มน้ำใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปด้วย เช่น เมืองพระนคร พุกาม ทวารวดี (หากเคยมีรัฐใหญ่มาก่อน) จึงเป็นโอกาสให้พวกเขา-ไตสถาปนารัฐแบบ “เมือง” ของตนขึ้นทั่วไป

(ควรกล่าวด้วยว่า ยูนนานในฐานะอำนาจท้องถิ่นใหญ่อันหนึ่งทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ จะมีบทบาทในตอนล่างของไซเบียร์สืบมาอีกนาน เช่น เคยยกทัพมารบกับเชียงใหม่

สมัยเจ้าสามฝั่งแกน และรบกับพม่า รวมทั้งมีการค้าทางบก ซึ่งบางครั้งมีปริมาณมหาศาลกับลุ่มแม่ปิงและลุ่มสาละวิน-อิรวดีด้วย แต่มีลักษณะเป็นอำนาจท้องถิ่นมากกว่าจะดึงเอาเงินลงมาร่วมด้วยจริงจังในทุกกรณี)

11. ไท-ไตในที่ราบลุ่มแม่น้ำใหญ่

พวกไท-ไตจะเคลื่อนลงสู่ที่ราบใหญ่ในลุ่มน้ำใหญ่ เช่น เจ้าพระยา มาแต่เมื่อไรไม่ทราบได้ แต่ขอให้สังเกตว่า เกือบไม่มีไท-ไตกลุ่มใดประสบความสำเร็จในการสร้างรัฐราชอาณาจักรที่มีความยั่งยืนได้สักกลุ่มเดียวในประเทศไทย

พวกขาน (เมืองมว เมืองกลอง โมนิน ฯลฯ) เคยยกกำลังไปช่วงชิงอำนาจในพุกามและอังวะในเวลาต่อมาได้ แต่ก็พอสมกลมกลืนไปกับพม่า หรือรับวัฒนธรรมพม่าไปเต็มตัว

หากเชื่อมหาราชวงศ์ พงษาวดารพม่า มะกะโทก็เป็นขานหรือไทใหญ่ แต่ก็เช่นเดียวกัน ราชวงศ์มะกะโทผสมปนเปไปกับมอญจนกลายเป็นมอญไปหมด ส่วนหลวงพระบางและเวียงจันทน์ยังไม่ลงมาจากไซเบียเลยด้วยซ้ำ อำนาจของ 2 เมืองนี้เหนือที่ราบลุ่มน้ำมูล-ชีทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงก็ไม่มั่นคงนัก ยกเว้นที่ติดกับแม่น้ำโขง ก่อนที่พวกเขาจะขยายลงสู่ตอนล่างของลุ่มน้ำดำ-แดง พวกเวียดก็ขึ้นมาจับจองและสถาปนาอำนาจของตนไว้ก่อนแล้ว เชียงรุ้ง, แสนหวิ, เชียงใหม่เคยเรืองอำนาจในระยะสั้น แล้วก็สูญเสียดำนาจไป

กลุ่มไท-ไตที่จะกลายเป็นประชากรของประเทศอยุธยา
สยาม และไทยนั้น คือข้อยกเว้นของประชากรชาวเขากลุ่มนี้
เพราะอะไร? ยังคิดไม่ตลอด นอกจากมีครูที่ทำให้ได้เรียนรู้
อะไรที่พี่น้องชาวเขากลุ่มอื่นไม่ได้เรียน

อยุธยา

ไท-ไต (เกี่ยวข้องกับบรรพชนคนไทย) ล้วนอยู่บนโซเมีย

ซึ่งก็คือผืนที่สูง อันตั้งอยู่ในจีนใต้แม่น้ำแยงซี ไปทางตะวันตก
จนถึงที่ราบสูงทิเบต เทือกเขาหิมาลัย

และย้อนลงทางใต้ เป็นเทือกเขาทางตะวันตกของเวียดนาม
รวมถึงเป็นส่วนหนึ่งของลาว ไทย และพม่าตอนเหนือ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ สำนวณข้อมูลของโซเมียและไท-ไต เตรียม
เขียนเป็นเล่ม

แต่ยังไม่ได้ลงมือจริงจัง จึงพบข้อมูลจำนวนหนึ่งซึ่งมีค่า
มหาศาลเก็บไว้ใน “คลัง” ส่วนตัว

โซเมีย, ไท-ไต ใน “นิธิ เอียวศรีวงศ์” รวมข้อมูล
วรรณกรรมวิชาการเหล่านั้นไว้ด้วยกันในเล่มนี้

ประวัติศาสตร์

ISBN 978-974-02-1926-2

9 789740 219262

ราคา 455 บาท